

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наше слово

Місячник Союзу українців Румунії. XXIV рік видання. № 236, лютий, 2014

*І чужому навчайтесь,
У свого не учуйтеся...*

Т. Шевченка

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор - Ірина Мойсей
Редактори: Іван Ребошапка
Михайло Трайтас

Редколегія:

Іван Арделян, Іван Кідешук,
Іван Ковач, Микола Корнищан
Микола Корсюк, Михайло Михайлюк,
Юрій Павліш, Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони/Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;
E-mail: redactia.nasholos@gmail.com

Друкарня «S.C. SMART ORGANIZATION S.R.L.»,
Бухарест, Румунія
Redacția:
Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ *Тарас Шевченко і виклики сучасної доби*
- ❖ *Зв'язки Тараса Шевченка з польськими письменниками і революціонерами*
- ❖ *Степан Бучута: «Словом і ділом»*
- ❖ *Кузьма Смаль: «Пісенна Кіцманщина» або Книга-вінок на пам'ять про подвижника української народної пісні*
- ❖ *Україніка Бухарестського університету – одна із складових румунської філології (XII)*
- ❖ *Буковинські трафунки*
- ❖ *Покер (Оповідання із циклу «Промахи»)*
- ❖ *Життя прожити – не поле перейти (Оповідання)*
- ❖ *Небилиці з дідусевої скарбниці:*
- ❖ *Дитячі сторінки*
- ❖ *Сторінки гумору*

2014 – РІК ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Світлана ЗАДОРЖНА,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри історії української літератури і шевченкознавства Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ТАРАС ШЕВЧЕНКО І ВИКЛИКИ СУЧАСНОЇ ДОБИ

Останньорічні відзначання Шевченкових роковин на фоні відомих державотворчих процесів промовисто свідчать про нагальну потребу повернення слова і духу Поета і у суспільну, і в культурну свідомість, бо по-особливому увиразнюють те, що належить сьогодні до найгостріших проблем нації: духовну деградацію, культурну відсутність чи й взагалі притомність, що оголює найбільчше: виродження в Україні України.

«В Україні культ святкування Шевченка – абсолютно формальний, – писала газета інтелектуалів «День» у березні 2011 р. – Шевченко, на жаль, мертвий для наших сучасників, його не прочитують, його меседжі до сучасних українців не достукують. І оці дні – 9 та 10 березня – показують, що Шевченко у нас – не в головах, а на п'єдесталах. І він не говорить з сучасниками своїми текстами» [1].

Сприймати боляче, але й заперечити ніяк, бо з прикрістю усвідомлюєш, що широкий загаль знає Т. Шевченка лише за поверховим вивченням у школі, яке у свідомості студентів-філологів відклалося, зокрема, в такий спосіб: «На уроках чула заштамповані фрази про Шевченка-генія, духовного провідника. Але чому він геній? Ні на це, ні на жодне інше питання аргументованої відповіді не отримала». «Після школи згадуються два місяці опитування, а не слово Шевченка. Тому й зостався в пам'яті рекламований, а не осмислений». «Таке враження, що у школі читають не літературу, а статистику. Прикро, бо цим у більшості випадків все і завершується». «Прикро визнавати, але особисто для мене Шевченко досі не відкрився. Можливо, тому, що в школі його твори вивчалися кастровано-однобоко».

І останнє із численних студентських «спостережень» і «розмислів»: «Спостерігаючи за відзначенням роковин з дня народження поета (а з року в рік вони все бідніші духовно), ловиш себе на думці, що скоро ми опустимо Шевченка до того рівня, на якому перебуваємо самі» [3].

Зацитовані думки – фрагменти студентських роздумів на тему «Який образ Т. Шевченка склався у Вас після вивчення його творчості у середній школі». За рівнем поінформованості, філологічної і загальної культури ці студенти належать до молодіжної еліти. А що ж тоді говорити про середньостатистичного Шевченкового

читача? Отож, аби Шевченкові думи наснажили знекровлений національний організм животворящою і «добррозидущою» силою, Україна потребує нової школи і україноцентричної державної ідеї, а значить – і відповідного рівня популяризації Поета.

За відсутності морального авторитету народ вкотре мусить прислухатися до пророчого слова Т. Шевченка, який у найчорніші для України часи взяв на себе весь тягар відповідальності за її соціальне і національне визволення та збереження на віки. Тому задля єдиної соборної України услід за П. Кулішем мусимо проголосити: «З'явися, батьку, та згромадь навкруги себе сліпих, глухих і без'язиких», бо головним викликом доби є потреба національної і вселюдської єдності заради торжества людського в людині.

Творчість Т. Шевченка – це явлення Всевишнього у слові, тому й звучить вона як соборне послання святих апостолів, біблійних пророків з їх «Пізнайте істину – і істина визволить вас». Вони були співзвучні Т. Шевченку релігійним переживанням всієї суспільності, глибиною пристрасті, експресії вислову, визначивши і його емоційну амплітуду від любові до спопеляючого гніву. Заради катарсисного очищення мусимо пройти сьогодні щонайперше через спопеляючий Шевченків гнів, щоб отямитися, оговтатися, зупинитися перед прірвою.

У ряду Шевченкових пророчих послань особливе місце займає поема-містерія «Великий льох». Супроводжує твір, точніше органічною частиною його є епіграф, що передає слова 43 Псалма: «Віддав на посміховище нас сусідам нашим, / на погорду й науку тим, що навкруги нас. / Учинив єси нас поговором меж людьми, / народи над нами хитають головою» [8, 243]. В Шевченковій інтерпретації цей текст у циклі «Псалми Давидові» акцентує ключову для розуміння концепції поеми словосполуку: «стид наш». Через біблійно-притчевий виклад, алегорію й символіку віддзеркалюється трагедія України, бо ж якщо її Господне призначення, всепланетарна доцільність – це збереження своєї окремішності, вольності, державницької суті, то втрата цього Божого промислу – трагедія родоvodu, його гріхопадіння.

(Продовження на 4 стор.)

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

ТАРАС ШЕВЧЕНКО І ВИКЛИКИ СУЧАСНОЇ ДОБИ

(Продовження з 3 стор.)

Віддзеркалюючи у містерії трагедію України як повну колонізацію, Т. Шевченко не шукає ворога з-поміж сусідів, бо проблему залежності українців розглядає в іншій площині – залежності від самих себе. На думку автора, основним ворогом українця є він сам.

Саморозпинання матері – найболючіша проблема, як і перманентна щодо часу і відбутості у ньому поява двох Іванів-близнюків: *Один буде, як той Гонти, / Катів катувати! / Другий буде... оце вже наш! / Катам помагати* [8, 255].

Окреслений смисловий концепт вражає своєю геніальною прозорливістю, адже вся новітня українська історія, а сучасний момент особливо, багаті на тих «двох Іванів», та й лицарі на зразок Гонти чи Залізняка часто купуються «золотом розтопленим» і «царевими чинами». *Мій Боже милий, як то мало / Святих людей на світі стало...*

І причиною цього, на думку Поета, є «криводушіє і зрада», національне мутанство, еластичний до прогнаннн хребет. Одним словом, «стид наш», з якого сміються й «сторонні люде».

Процеси самоідентифікації народу, розвитку суспільної свідомості не мисляться, як відомо, поза реконструкцією історичної пам'яті, тому історіософська концепція Т. Шевченка набуває особливої ваги, тим більше, що виклики сьогодення надзвичайно серйозні. У наших європейських сусідів в останні десятиліття витворена сучасна система власної історичної освіти, покликана формувати патріота й громадянина. Так, у Великобританії її метою є виховання національної свідомості, у Франції – громадянина, сформованого на ідеї свободи, у Німеччині й Швейцарії – історичної свідомості, у країнах Південно-Східної й Східної Європи – патріотизму й національної ідентичності.

У Росії в останні роки при Президентові РФ було створено комісію з протидії спробам фальсифікації історії на шкоду інтересам російського народу. А 9 січня 2012 р. на офіційному сайті Президента РФ розміщено указ «Про проведення в Російській Федерації Року російської історії». Але ця історія, на думку авторів концепції, – це історія «руського мира», що веде свій родовід від Київської Русі і де Україні місця немає. Згадаймо, як на Бухарестському саміті 2007 р. В. Путін гнівно кинув: «Україна – це не держава! Що таке Україна? Одна частина її – це Східна Європа, а інша – і дуже велика – подарована нами!» Ця ж думка заявлена і у підручниках з історії Росії. Мільйони учнів і студентів Російської Федерації про минуле своїх найближчих сусідів зможуть відтепер з'ясувати таке:

1. Київська Русь – це «початковий період» Росії, держави IX-XI ст.

2. В епоху Київської Русі «сформувалися основи російської державності, мови, культури».

3. Українська «народність» сформувалася у XV-XVI ст.

4. І. Виговський, П. Дорошенко, І. Мазепа – це «гетьмани-зрадники», бо хотіли відірвати Україну від Росії.

5. Діяльність Петра I і Катерини II мала «позитивне значення» для України.

6. Проголошення у 1918 р. незалежної України було проявом сепаратизму.

7. Голодомор 1933 р. «не був геноцидом» українського народу.

8. Незалежна Україна – це неприродне державне утворення, приречене на швидку загибель [2].

І таких 52 пункти. «Не роблячи нам ніякого насильства, вони вичеркнули нас із книги живих націй, а давню нашу національну давнину присвоїли собі як річ, про котру, за нашим мовчанням, ніхто інший не озивався», – сказав би з приводу російських імперських амбіцій духовний побратим Т. Шевченка П. Куліш [4, 403]. Т. Шевченко ж на прояв такого українофобства чи й україноненавистництва відповів би рядком із Соборного послання Іоанна, що є епіграфом до «І мертвим, і живим...»: «А ще хто речет, яко люблю Бога, а брата свого ненавидит, ложь есть» [7, 291].

А що ж Поетові земляки? «А братія мовчить собі... Може, дума, так і треба» [7, 210]. Тим більше, що у Концепції шкільної історичної освіти, що має стати основою базового підручника, запропоновано ряд позицій, які деукраїнізують національну історію, деформують пам'ять. Так, група науковців під керівництвом д. істор. н., проф. Н. Яковенко заперечує наукову коректність уживання термінів «Україна» й «український» стосовно Середньовіччя. Пропонують уникати матеріалів про негативні наслідки для України експансії сусідніх держав, не наголошувати на ролі козацтва і повстанських акцій у суспільно-політичному й культурному розвитку України, бо нація, на їхню думку, потребує історії оптимістичної. Мабуть, подібний концептуальний погляд на заявлену проблему мало й Міністерство освіти, вилучаючи із зовнішнього тестування твори про Голодомор («Марію» Уласа Самчука і «Жовтий князь» Василя Барки). Таку чинність Оксана Забужко потрактувала як «інтелектуальну крадіжку» в загальнонаціональному масштабі, що повинна прирівнюватися до злочину проти України та її майбутнього.

У Т. Шевченка – своя правда, «своя мудрість». Не

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

прив'язуючи українців ні до штучного «руського мира», ні до жодної іншої спільної колиски, Т. Шевченко закликає писати історію «тільки нашу». В одному з передсмертних листів до М. Чалого від 4 січня 1861 р. Т. Шевченко писав: «Думка єсть за «Букварем» написать лічбу... За лічбою етнографію і географію в 5 копійок; а історію, тільки нашу, може, вбгаю в 10 копійок. Якби Бог поміг оце мале діло зробити, то велике б само зробилося» [9, 478]. Велике діло – відродження державності, визволення духу – не мислиться поетом поза вивченням «нашої» історії.

Щодо виклику про Середньовіччя, тобто про києво-руський період української державності, Т. Шевченко відповів через образно-символічний ряд у містерії «Великий льох». Про своє державницьке старшинство і неспроможність карамзінської імперської ідеології українська ворона, як пам'ятаємо, відповіла так:

Ви ще й не родились, / Як я отут шинкувала... / Дивись які! Карамзіна, / Бачиш, прочитали! / Та й думають, що ось то ми! / А дзусь, недоріки! / В колодочки ще не вбились, / Безпері каліку!.. [8, 251].

Вкрадену історію повертає нам Т. Шевченко, бо йому одному, як писав П. Куліш, «наші німі могили... дали ясну, як Боже слово, відповідь» [5, 256]. А повертаючи, насвітлює неосвітлені сторінки, реабілітує колишне лицарство і славу, та й саме поняття «історії України» як дражливе для тих, хто начитався М. Карамзіна, Т. Шевченко вводить в обіг чи не вперше. Згадаймо:

Тяжко-тяжко мені стало: / Так, мов я читаю / Історію України [8, 223].

Щодо поетової методики такого «читання», то вона перебуває в опонентських настроях із тими, хто єдиноможливим вважає позитивний досвід.

Та читайте / Од слова до слова... / Все розберіть... Та й спитайте / Тоді себе: що ми? / Чиї сини? Яких батьків? [8, 296].

Шевченкова історія в основі своїй козакоцентрична, бо «там воля гарувала», там пишалась Гетьманщина. Але є й інша правда – «тяжкі діла»!

Якби їх забути / Я оддав би веселого / Віку половину, – писав поет у своєму «дружньому посланні» [8, 299]. Саме про них – один із найскладніших і ще досі не відчитаних загалом твір – поема «Гайдамаки».

«Драма ваша – кривава різанина, від якої мимоволі відвертаєшся», – зауважував Шевченкові П. Куліш [6, 54]. «Навіщо з цим пеклом іти у Європу?» – питав у пізніший час Михайло Рудницький. А інший дослідник, Володимир Шаян, назвав «Гайдамаки» не лише поемою пекла, а й святості. Таке неоднозначне сприйняття маємо і сьогодні, свідченням чого є дискусія про доцільність вивчення поеми у школі.

Звикнувши відчитувати лише сюжет про Коліївщину, тобто «дідову правду», не вловили того, що є сюжет

інший, ліричний, і не в якості надбудови, другого ярусу над основним текстом, а як основне виповідальне, концептуальне начало. Реабілітовуючи гайдамаччину як справедливий повстанський протиекспансіоністський рух за свою правду і волю, поету серце болить, бо діди, виявляється, помилялись. «Слава Богу, що минуло», – уточнює Т. Шевченко у зверненні до передплатників, бо його розмисли – в аспекті етичному. Помста, хай і за «замучені руки», розкручує ланцюг зла, спустошує душу, тому гайдамаки – не тільки «сини» й «орли», а й «нерозумні діти», постаті, по суті, трагічні, що забули заповіді Божі. І конфедерати, хоч і «пекельні», але «діти». Та й сцена Гонтиного дітовбивства автору потрібна для увиразнення сліпого фанатизму цього «отамана кривавого діла», його моральної вичерпаності. Тому й не маємо у поемі того, що звикли називати оспівуванням. Співвіднесімось з іншим генієм:

И воспою тот славный час, / Когда, почуя бой кровавый, / На негодующий Кавказ / Подъялся наш орел двуглавый [7, 101].

У українського генія інший концепт слави і безслав'я. «Гайдамаки» – не лише «поема святості», а й поема-засторога: агресивний натовп – саморуйнівний. Саме тому твір потребує перечитання в аспекті духовності, бо у ньому заявлена така висота гуманізму і водночас духовного аристократизму, рівнозначного якому важко відшукати у світовій літературі. Водночас це і приклад того, як загальнолюдське може проступати через глибинно національне.

Т. Шевченко й сьогодні здійснює святую роботу заради воскресіння людини зокрема й України в цілому, відродження гідності свого стуманілого люду, бо лише такими вони можуть бути інтегровані у світове співтовариство, «явити своє діло в общому ділі чоловічества». Почуймо ж врешті його заклик, його «дружнєє посланіє». «До вас слово моє, о братія моя українська возлюблена... Горе нам! Но, братія, не вдавайтесь в тугу, а моліться Богу і трудіться розумно, во ім'я матері нашої України безталанної. Амінь» [10, 208].

1. День. – 10 березня 2011 р. 2. День. – 9-10 вересня 2011 р. 3. Із студентських рефератів 2009-2011 рр. Архів автора. 4. Куліш П. Зазивний лист до української інтелігенції // Пантелеймон Куліш. Твори: У 2-х т. – К., 1994. – Т. 1. 5. Куліш П. Чого стоїть Шевченко як поет народний // Пантелеймон Куліш. Твори: У 2-х т. – К., 1994. – Т. 2. 6. Листи до Т. Шевченка. – К., 1962. 7. Пушкин А. С. Полн. собр. соч.: В 10 т. – Ленинград, 1977. – Т. 4. 8. Шевченко Т. Кобзар. – К., 2004. 9. Шевченко Т. Твори: У 5 т. – К., 1979. – Т. 5. 10. Шевченко Т. Повн. збір. творів: У 12 т. – К., 2003. – Т. 5.

(ШЕВЧЕНКОЗНАВЧІ СТУДІЇ. Збірник наукових праць. Випуск шістнадцятий. Київський національний університет імені Тараса Шевченка.)

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

I.K.Кіцимія (1908-1996), професор Факультету іноземних мов та літератур Бухарестського університету (1938-1973)

Зв'язки Тараса Шевченка з польськими письменниками і революціонерами

(Скорочено)

(Продовження з № 235)

Після переведення Шевченка з-поміж друзів з Оренбурга до Новопетровська розпочалося довге його листування з Броніславом Залеським, з чого випливає вся теплота відносин, любов і турбота польських засланих про великого українського поета. Особливо Броніслав Залеський підтримував тісний зв'язок з Шевченком, і разом з іншими намагався іти йому на допомогу і полегшувати його життя.

Броніслав Залеський студіював у Дерптському (тепер Тартуський) (1836) і в Харківському (1842) університетах. В 1847 р. його заслали за революційну діяльність в Оренбург, де познайомився з Шевченком при його поверненні з експедиції по Аральському морі (1849)⁵. У своїй праці «Wugnańcy polscy w Orenburgu» Бр. Залеський з повагою відзивається про Шевченка, підкреслюючи, що він знав добре польську мову. Шевченко повністю читав напам'ять цілі вірші Міцкевича і Богдана Залеського. Броніслав Залеський писав Шевченкові тільки по-польськи⁶. У своєму листуванні з Бр. Залеським український поет майже кожного разу питав про декого із польських знайомих, або про інших, як М.Білінський, Карл Герн, Аркадій Венгжиновський, Михайло Тадейович Зельонка і ін. Найчастіше же питав, але криптографічно, про «Зигизмунта», тобто про Зигмунта Сераковського, одного з провідних революціонерів, що був під особливим наглядом царської охрани. Не одержуючи вістей про деяких з-поміж них, непокоївся, наче рідний брат: «Где Турно и что с ним?»; «Что мне Сигизмунд (Сигизмунт Сераковський – I.K.Кіцимія) ничего не пишет? Что он и где он? Напиши хоть ты об нем пару слов» [III,408].

У Новопетровську Шевченко скоро став відомим як великий талант і великий український

революціонер. На сьогодні немає повної картини й інформації про симпатії до Шевченка, бо через важкі умови, в яких здійснювалися відносини, багато листів і документів загубилося, але існують здогади про теплоту і турбування, якими був оточений Шевченко. Польські революціонери доставляли йому з Новопетровська необхідні матеріали для малювання і книжки для читання. У своїх листах Шевченко згадує вислани Сераковським олівці [III, 410], просить Бр. Залеського (1856 р., коли того звільнено) прислати йому «две плитки сепии формы Seria di Roma или фабрики Шанеля» [III,438]. Між часом, одержує від Бр. Залеського томи поезій Юзефа Богдана Залеського (1854), умоляючи його згодом (1855) – «если можешь, то пришли 1 и 2 томы В.Залескего»⁷.

Польські революціонери турбувалися і друкуванням деяких творів Шевченка, як російські повісті «Варнак» і «Княжна» [III, 420, 431, 434]. У цей час український поет присвятив Бр. Залеському поезію «Ще як були ми козаками», в якій характерними його тональностями зображає картину прекрасної України, оскверненої володарями, і закликає до об'єднання у спільній боротьбі проти гнобителів:

«Отак-то, ляше, друже, брате.
Неситіи ксьондзи, магнати
Нас розділили, розвели,
А ми б і далі так жили.
Подай же руку козакові
І серце чистеє подай!
І знову іменем Христовим
Возобновим наш тихий рай».

Зв'язки хорошої теплої дружби з Бр. Залеським не припинилися ні після того, як його звільнено, і він прибув до сім'ї. Їхнє листування

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

продовжується. Як один з тих, хто розуміє, що воно значить віднайти свою сім'ю, Шевченко тепло вітає батька і маму Бр. Залеського, його сестер і внуків, як своїх рідних [III,447,449,458]. А коли внаслідок клопотання добродійників 1857 р. одержує вістку, що буде звільнений, Шевченко, у найщасливішому стані, обмислює маршрут своєї подорожі через Крим, Харків, Полтаву, Мінськ, або евентуально іншим шляхом через Москву, але із зупинкою, і в першому, і другому випадку, в селі Бр. Залеського з литовського краю – Рачкевичих. Шевченко думає, що, дійшовши там, він «в объятях полного счастья», глибоко дихатиме, «повторяя стих великого поэта (Мицкевича – I.K.Кіцимія): «Мало воздуха всей Аравии наполнить свою свободную грудь», з єдиною відмінністю: «Вместе Аравии я буду говорить Литвы». Поет тепер уявляє себе вільним, по слідах молодіжних років, у Вільно і Варшаві, згодом подумки вертається теж до Міцкевича і пригадує пісні Вайделоти з його історичної поеми «Konrad Wallenrod» (1828), які хотів би почути, – каже він, – з уст Бр.Залеського [III,448]. Це вказує той факт, що дані два друзі колись-то читали разом з поеми Міцкевича.

Із Зигмунтом Сераковським Шевченко підтримував найтепліші зв'язки. Сераковський був одним з найактивніших польських революціонерів⁸. Народившись 1826 р., Сераковський навчався у Житомирській гімназії та у Петербурзькому університеті. Тут заснував таємну студентську організацію, яка мала політичний характер. Коли її викрито, Сераковський спробував втекти, але його було спіймано і 1848 р. заслали в Оренбург рядовим солдатом. Потім його переслали до Новопетровська, далі – в Уральськ, і заново в Оренбург, де зимою 1849-1850 він познайомився з Шевченком. Сераковський добре знав українську мову і листувався з Шевченком по-українському. У своїй відповіді з Новопетровська 6 квітня 1855 р. Шевченко теплими словами дякує: «Мой милый, мой добрый Зугмунт! Благодарю тебя за твое ласкавое, сердечное, украинское слово, тысячу

раз благодарю тебя» [III,410].

Сераковського звільнено, і він повернувся до Петербурга раніше ніж Шевченко (літом 1856 р.). Але перед його від'їздом він направив 9 червня 1856 р. Шевченкові одного з найтепліших листів, в якому сповіщає, що було звільнено і Бр. Залеського. Він радується, що побачить Дніпрові хвилі і Петербург. Думає, що вони побачаться у

Тарас Шевченко серед приятелів. Фотограф Генріх Денсьєр. 1859. Перший ліворуч від Шевченка сидить Григорій Честахівський, праворуч – Василь Лазаревський.

Петрбурзі або в ... Києві, доповнює Сераковський в іншому листі. У Петербурзі, поряд із сім'єю Федора Петровича Толстого, Сераковський попрацював і гаряче подіяв за визволення українського поета.

Якщо Шевченка пов'язувала із Сераковським спільність політичних демократично-революційних ідей, то з Едвардом Желіговським зустрічався він на рівні революційної літературної творчості. Це була константа художньої сутності. Хоча широко розповсюджена ідея, що вони зустрілися в Оренбурзі, Шевченко особисто познайомився із Желіговським лише після повернення із заслання, у Петербурзі 1858 р., у домі В.Білозерського. Але між часом він дізнався про діяльність польського поета, постійно одержував його твори і цікавився його долею.

(Продовження на 8 стор.)

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

Зв'язки Тараса Шевченка з польськими письменниками і революціонерами

(Продовження з 7 стор.)

Потім зустрічалися вони більше разів. В одному з вечорів Желіговський читав йому нову свою драматичну поему⁹, іншим разом (13.V.1858), на знак пошани, Желіговський власною рукою написав у його щоденнику поезію «Do brata Tarasa Szewczenki»¹⁰, в якому гарними словами заявляє, що жоден з тиранів не може вбити поезію:

«Smutny wieszczu! Patrz cud słowa!
Jako słońca nikt nie schowa,
Gdy dzień, tak nie może
Schować słowa nikt z tyranów...».

Так само пластично характеризує Желіговський особистість Шевченка, як оспівувача народу і його страждань:

«Dwa masz wieńce, męczenniku!
Oba pięknę, chociaż krwawę,
Boś pracował nie na sławę,
Lecz swych braci słucha krzyku».

Революційна поезія була сильною, але тільки нею не можна було здобути свободу народів. Демократи-революціонери усвідомлювали, що потрібно було жорстокішої боротьби, яка часто велася до пожертвування їх власного життя.

У цьому смислі Едвард Желіговський заснував у січні 1859 р. в Петербурзі двотижневу газету «Słowo», яку після 15 чисел було заборонено, бо, між іншим, в ній появилася стаття емігранта польського історика-демократа Йоахима Лелевеля. Редактора газети Йосафата Огризка було закрито. В 1860 р. Желіговському вдалося виїхати за кордон. Після повстання 1863 р. Бр. Залеський теж опинився на чужині. Терор був жорстоким. Сераковський покінчив з життям на шибениці.

Тарас Шевченко увійшов у свідомість польських революціонерів-демократів. Вони з великою теплотою і любов'ю поширювали його славу серед співвітчизників. Його творчість читали і розуміли в оригіналі. Для широких мас польських читачів здійснювались і переклади.

До крайнього потрясіння доводить гадка, що Тарас Шевченко прожив лише 12 років і кілька місяців... вільною людиною. Решту свого

життя перебув у кріпацтві і на засланні. Це, можливо, єдиний випадок у всесвітній літературі. Незважаючи на це, він залишив монументальну творчу спадщину. Людство визнає його як одну з найвидатніших своїх творчих особистостей.

1963

**З румунської переклав
Іван Ребошапка**

Примітки

5 Див.: Ф.М.Лазаревский, *Из воспоминаний о Шевченко* // «Киевская старина», 1899, № 2, стор. 157-158. *Про життя і діяльність Бр. Залеського* див.: St. Rewieński, Br. Zaleski // «Тодник Ilustrowany», I, 1880; L. Dębicki, Br. Zaleski, Краків, 1880. Бр. Залеський, між іншим, надрукував *Dwie wycieczki do stepów kirgizkich* у «Księga Świata», I, 1857, і *La vie des steppes kirghises, descriptions, recites et contes*, Paris, 1865, опсуючи степи, в яких він перебув певний час, як і Шевченко.

6 Br. Zaleski, *Wygnañcy polscy w Orenburgu* // «Rocznik Tow. Histor. Lit. W Paryżu na rok 1866», Париж, 1867, стор.104. Див. також: Іван Франко, *Листи Шевченка до Бр. Залеського*, Львів, 1890, стор. 45.

7 Ідеться, можливо, про видання: J.B.Zaleski, *Poezje*, чотири томи, Петербург, 1851-1852.

8 Див. тогочасні спогади Яна Станевича, надруковані пізніше: *Wspomnienia o Z. Sierakowskim*, Wilno, 1939; так само працю: Wktor Kordowicz, Konstanty Kalinowski: *Rewolucyjna demokracja polska w powstaniu styczniowym na Litwie i Rusi*, Варшава, 1955, стор. 56.

9 Т.Шевченко, *Листування*, Київ, 1929, стор. 339: записка, якою Желіговський запрошує Шевченка на чай, щоб прочитати нову поему з народним сюжетом, має такий зміст: «Proszę siebie, kochany bracie Tarasie, przyjdź do nas dzisiaj wieczorem na herbatę. Przed oddaniem do cenzury chciałbym przeczytać tobie jeden mój poemat, który nie będzie dla ciebie bez interesu, bo przedmiot jego zcysto ludowy. Twój brat sercem i myślą, Żeligowski».

10 Надруковану у його томі поезій *Poezje Antoniiego Sowy*, Peterburg, 1859, під заголовком *Do poety ludu*.

Михайло Гафія ТРАЙСТА

СТЕПАН БУЧУТА: «СЛОВОМ І ДІЛОМ»

**Слово, моя ти єдина зброе,
Ми не повинні загинуть обоє!
Леся Українка**

Нещодавно вийшла з друку книга Степана Бучути, голови Союзу українців Румунії «Словом і ділом». Це «книга-документ», як назвав її у своїй передмові редактор Михайло Михайлюк, та мало хто знає, що це не перша книга Степана Бучути, видавничий дебют якого відбувся ще 2000 року, коли вийшла у світ книга, в якій він співпрацював над створенням бази даних біосфери природного заповідника «Марамороські гори».

Про те, що напочатку було Слово, це знаємо всі, але слово без діл мертве, так само, як і віра без діл мертва, «Чи хочеш знати, о марна людино, що віра без діл мертва, (...) Авраам, отець наш, чи він не з діл виправданий був...», – писав у своєму Соборному посланні святий Апостол Яков. Саме тому голова Союзу українців Румунії вибрав таку назву для своєї книги, як і сам зізнається в інтерв'ю, яке дав Всесвітній службі радіо Румунії: «Всі матеріали, що увійшли до книги, мають документально-пізнавальну цінність, висвітлюючи ту чи іншу сторінку життя української громади Румунії. Можна сказати, що спочатку було слово, а потім діло. У цій книзі, я хочу доказати, що не тільки зобов'язався словом, але у якості депутата та голови СУР-у я дотримався своїх обіцянок ділом».

Всім добре відомо, що Степан Бучута є людиною діла, він завжди плідно працював на користь української громади, але, на превеликий жаль, не всі його співробітники дихають тим самим українським духом, як і він, звідси й виникли деякі недоліки, але це зовсім інша тема.

У книзі «Словом і ділом» зібрані виступи

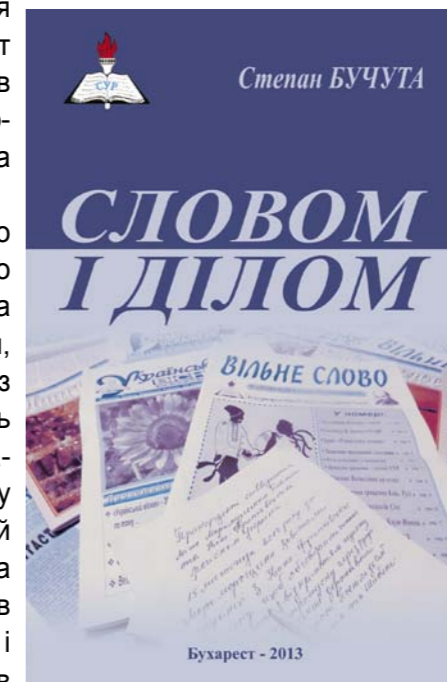
Степана Бучути на міжнародних українських форумах, де він представляв українську громаду Румунії, знайомив світове українське товариство із змаганнями СУР-у за збереження ідентичності, мови, культури, звичаїв, всіх духовних надбань українців Румунії. Поміщено в книзі також виступи на з'їздах СУР-у, на важливих культурних дійствах у зонах компактного проживання українців, а в другій частині зібрано публіцистику, переважно того періоду, коли він очолював Марамороську повітову філію СУР-у, яку друкував на сторінках часописів «Український вісник» та «Вільне слово».

Та не про всі свої благодарні діла написав Степан Бучута, хоча їх варто було б згадати. Багато разів він разом зі своєю дружиною Валерією надавав (з власних коштів!) фінансову допомогу убогим сім'ям і потерпілим, а також підтримував різні заходи. Про це часто повідомлялось в румунських мас-медіа.

Степан Бучута у вище згаданому інтерв'ю каже про свою книгу:

«Моя книга вийшла у світ завдяки підтримки з боку редакторів наших часописів, які мені радили, щоб я зібрав свої статті, які б були документом для всіх тих, хто зацікавлений знати про історію упродовж останніх 20 років існування СУР-у. Книга присвячена всім тим українцям, які були першими засновниками нашої організації, окремі з них завчасно покинули нас, але залишили нам свої твори, свою працю».

Ми впевнені, що книга «Словом і ділом» стане цінним документом для майбутніх дослідників українства в Румунії, тому бажаємо їй прихильності читачів, а її автору всього найкращого і творчого натхнення, бо ми якраз дізнались, що він працює над новою книгою, цього разу румуномовною.

Іван КІДЕЩУК

КУЗЬМА СМАЛЬ: «ПІСЕННА КІЦМАНЩИНА» або КНИГА-ВІНОК НА ПАМ'ЯТЬ ПРО ПОДВИЖНИКА УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ ПІСНІ

Нелегко знайти у світі людину, настільки закохану в народну пісню, як Кузьма Смаль, відданий цілковито людям як носіям народної пісенності, захоплений їхнім повсякденним життям зі всіма його турботами й потіхами, їхньою вічною красою, що росте-розквітає з покоління в покоління для нашого духовного зросту, для зросту наших нащадків. Кузьма Смаль народився з божественним покликом справжнього митця, фольклориста й композитора. Він, немов Григорій Сковорода, – пише упорядник Євген М. Скрипник в передмові до посмертного збірника народної пісні «Пісенна Кіцманщина» Кузьми Смаля (Чернівці, Бук-рек, 2013) – став близьким другом своїх співвітчизників, бо скільки можливо по силі однієї людини, він відвідав сотні співучих сердець, щоб обдарувати у вічність свій народ пісенниками – скарбами, з-між яких згадуємо: «Пісні Буковини» (у співпраці з Авксентієм Яківчуком, Київ, 1990); «Над Прутом у лузі» (пісні на слова С. Воробкевича, 2001); «Цвіт шовкової косиці» (пісні на слова Ю. Федьковича, 2004); «Пісні Будженського степу» (Татарбунарський район Одеси, 2003); «Ой колядо, колядо» (2003); «Ой зазулько, сива пташко», «Ой зацвіла червона калина» та посмертна «Добрий вечір, сусідонько» (пісні Уляни Кот з Полісся, 2006, 2008, 2012); «Ой за Дунаєм голубим» (Пісні Придунав'я, 2008), «Ой коси, бузьку, сіно» (пісні покуття із Русова В. Стефаника, 2008); «Пісенні скарби Негостини» (Румунія, 2006); «Буковино, рідний краю» (пісні Сучавщини і Ботошан – Румунія, 2008) і «Співай, моя Буовино» (Бухарест, 2009), всі три пісенники у співпраці з Іваном Кідещук; «Заграй нам трембітонько» (пісні Вишніці у співпраці з Дм. Никифоряком, 2009), «Ой у горах смерекових» (Вишніця, теж у співпраці з Дм. Никифоряком, 2010); «Ой стелися, барвіночку» (Запис від художнього колективу «Южинецькі молодички», 2009) і багато інших.

Як бачимо, видатному фольклористу-етнографу і композитору Кузьмі Антоновичу Смалю довелося міряти пісенний світ вздовж та впоперек, від хати до хати, і черпати пісні від серця до серця не тільки на Україні – найбільшій батьківщині народної пісні, але й по сусідах, в Румунії, від південного сходу (Задунайської Січі, Добруджі), до північного заходу, від

Буковини до Мараморощини, де проживають українці, котрі завдяки солов'їній мові пісень, колядок, народних молитов зберігають по досі святість української духовності та ідентичності українського роду. Якраз це й доказують пісенники-скарбники, створені працюючим фольклористом Кузьмою Смалем, щоб вони жили вовіки-віків в пам'яті наступних поколінь.

Впізнався я із незабутнім сьогодні вже покійним другом Кузьмою Смалем (16.10.1935-03.04.2012) та Дмитром Никифоряком, його давнішим другом і співпрацівником, на Вашківській Маланці, де ми його заохотили записувати українські народні пісні на землях Румунії, що я уже почав робити сам, готуючи зразки українського фольклору (пісні і танцю) для нацпроекту «Школа – міжкультурний центр». Разом із видатним фольклористом ми розширили дослідження і скоро приготували до друку збірку «Пісенні скарби Негостини», якою вдруге уквітчали українське село Негостину після виходу в світ збірника «Доробок поколінь» (1982) видатного фольклориста і вченого українознавця, професора Бухарестського університету Івана Ребошапки у співпраці з монографом рідного села Іваном Абрам'юком. Після цього ми досліджували всю південну Буковину і видали в Чернівцях вперше майже всеохоплюючий пісенник «Буковино, рідний краю» (2008), який містив зразки пісенної народної творчості Сучавського і Ботошанського повітів, яким збагатили духовну скарбницю народної пісенності Буковини, щоб у 2011 доповнити її антологічним пісенником найкращих буковинських зразків «Співай, моя Буковино», який вийшов у світ в Бухаресті і був фінансований Союзом українців Румунії. На цьому наша співпраця не зупинилася, і ми продовжили збирати народні пісні на землях Задунайської Січі, в Добруджі (Тульчанський повіт), щоб здати до друку пісенник «Немає краю тихому Дунаю» з піснями лівобережжя (Україна) та правобережжя (Румунії) Дунаю, але, на жаль, через різні причини, нащадки задунайських козаків ждуть книги (вперше з нотграфією), яка, можливо, вийде з друку цього року.

Також ми зібрали і пісні Мараморощини, щоб залишати нащадкам скарб, зібраний зі всіх зон, де

проживає наш український рід по всьому румунському просторі: Буковина, Добруджа, Банат (існують пісенники етномузиколога Івана Лібера) та Мараморощини. Але наш великий проект можна здійснити тільки за допомогою СУР-у, розуміння важливості цієї справи сурівським проводом, та за допомогою видатного музикознавця, фольклориста й композитора Андрія Плішки, професора Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича.

Отже вшануймо найбільшого українського фольклориста наших днів Кузьму Антоновича Смаля, друкуючи його праці, щоб зберегти пісні свого народу та неньки України, як це роблять Дмитро Никифоряк, голова «Просвіти» у Вишніці, як це зробила Лідія Шевело у Львові, видавши третій пісенник Кузьми Смаля з голосу Іляни Кот, майстрині Полісся, або Євген Скрипник, який упорядкував збірник «Пісенна Кіцманщина», дорога і майже рідна сторона подвижника української пісенності, закоханого в народні пісні своїх кіцманців, пісні незабутнього Володимира Івасюка, що подарував світу «Червону руту» та «Водограй».

В «Пісенній Кіцманщині» (Бук-рек, 2013) зустрічаємо зразки із репертуарів фольклорних та аматорських колективів сіл Дубівки, Шипинці, Ревно, Лашківки, Лужан, Юженець, Кліводин, Мамаївці, Драгинці, Кислів тощо, разом з фотографіями художніх колективів, яких пізнає Україна і навіть Європа.

Найбагатий розділ «Пісенної Кіцманщини» – Колядки, щедрівки та маланчині пісні (46), і цікаво, що багато з них подібні до колядок Південної Буковини, як наприклад, «Вчора-ізвечора сталася новина», «Нова радість», «На різдво Христове», «Нова радість стала», «В місті Вифлеємі сталася новина», або щедрівки «Добрий вечір тобі, пане господарю», «Ой Чінчику-Васільчику» і ін. (див. «Співай, моя Буковино», Бухарест, 2009), в яких прославляється народження Ісуса Христа.

В інших, як наприклад, «Пане господарю», «Ой чи є ти дома?», «Зажирилися гори, долини», «Мала нічка-петрівочка», «Ой, суда-суда, до цього двора», «Чесний, грешний господарочку» тощо, оспівується молода пара, що готується вступити у подружнє життя, шують вінки шовком, сріблом та золотом, дівчині вибирають грешного пана, що підтверджує студії нашого фольклориста Івана Ребошапки про походження багатьох апокрифічних колядок

від величальних весільних пісень (див. двомовна румунсько-українська студія «Супина Anului/ Вінок року», Бухарест 2002). Отже, і в Україні весільні пісні про шиття віночків для молодії шовком срібною голкою та барвінком перекликаються з колядками.

Незрозуміло через яку причину на Південній Буковині Маланчині пісні майже зникли, пояснити це можна тільки впливом Православної церкви, яка засуджує всякі дієства з традиціями язичницького походження. У сусідній Північній Буковині дуже поширені Маланчині пісні і практика маланчиних ігор у Вашківцях, Вишніці, або таки цьогорічний «Маланка-фест» в Чернівцях.

Жовнірські пісні (рекрутські та вояцькі) жалібні, бо цісарський режим Австро-Угорщини на Україні затоптав останню надію на порятунок української сім'ї, яка тратила найкращих синів в боротьбі за спокій цісаря («Ти гадала, моя мамко», «Виряджала мати сина в далекий край», «На чужині», «Лилась кровця річенкою», «Ой на горі жито», тощо). Існують і справжні патріотичні пісні про героїв-козаків, що захищали Україну, рідну землю від турків та клятих ворогів-загарбників («Ой зірвалась хуртовина», «На горі кінь вороненький», «Не жур мене, моя мати, ти сива зозулько» і ін.). «Соціально-побутові пісні» теж

сумні, бо «сльози і горе», скрізь розсіяні на уярмленій Буковині, примушують народ тікати в чужину, шукаючи кращої долі («Ой високо та й низенько», «Темна нічка, невидима», «Співаночки мої любі», «Ой повій же, вітре», «Жінко моя, жінко любя»).

Поруч з народними піснями літературного походження можуть вважатись зразковими, коли вони належать Ісидору Воробкевичу («Ой у поли, в поли», «Нічка мила, нічка ясна», «Заграй ми, цигане старий») чи Юрію Федьковичу («Ой на горі, по високій», «Повій, вітре, повій буйний»), або добре знайомому нам Кузьмі Смалю, коли вони присвячені Тарасові Шевченку, на слова Лесі Українки («Спочиваєш ти, наш батьку» чи П. Конотопського («Ой на горі, на Чернечій») і, безперечно, стають народним скарбом.

Отже, вид-во Бук-рек дарує нам «Пісенну Кіцманщину» в золотавих палітурках, одну із останніх книг, що не встиг надрукувати легендарний фольклорист маестро Кузьма Антонович Смаль, який збагатив скарбницю української народної пісні, подарувавши світові близько сорок збірок-зірок, що сяють на творчому небосхилі України.

Іван РЕБОШАПКА

УКРАЇНКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (ХІІ)

Історія колективу українців кафедри слов'янських мов

(Продовження з № 235)

Подібно решті славістичних дисциплін (болгаристика, полоністика і ін.) та інших так званих «малих мов», крім, у певній мірі, русистики, бухарестська університетська українка, яка спочатку чимраз висхідніше розквітала, завдяки переходові від п'ятирічного до чотирирічного навчання, уведенню після 1968 р. подвійної спеціалізації (мов А+Б), що зменшило майже наполовину викладові години, число яких і надалі спадало головню у період переведення «малих мов» на статус мов Б, завдяки переходові згідно з Болонською концепцією, починаючи з 2004-2005 шкільного року до трирічного навчання, а три роки тому до набору раз у три роки, завдяки й іншим причинам, дана дисципліна, на жаль, від певного моменту своєї історії почала зазнавати явну інволюцію чи спадаючу динаміку, найбільш відчутну в постійному зменшенні числа викладачів, що, само собою зрозуміло, вело до їх перевантаження різними викладовими дисциплінами, звужування «поля» наукової й іншого виду діяльності.

I. Граничним моментом висхідної динаміки можна взяти 1964 рік. Керований Костянтином Драпакою (і його «секундантом» Миколою Павлюком) україністичний колектив на числював 4 лектори, які викладали: Костянтин Драпака – *Сучасну українську мову, Історію української літературної мови, Методику викладання української мови та літератури*; Микола Павлюк – *Історичну граматику, Українську діалектологію, Вступ до наукового дослідження, керівництво студентською педпрактикою*; Магдалина Ласло – *Історію української літератури (від 18 ст. до сучасності)*; Неоніла Бурчу-Лесяну – *Давню українську літературу, практичні заняття з мови*. Чотири асистенти (Сталіан Яцентюк-Ґруя, Михайло Бодня, Іван Ребошапка, Дан Хорія Мазілу) вели семінарії теоретичних курсів і практичні заняття з мови.

II. Після 1964 р. в україністичному колективі осталося 5 викладачів: завідувачий колективом Микола Павлюк, доцент з 1967 р., який, крім вищезгаданих курсів, «успадкував» від пенсіонованого К.Драпаки викладання *Сучасної української мови і Методики викладання української мови та літератури*; Стеліан Ґруя, лектор з 1967 р., якому доручено викладання частини *Історії української літератури (перша половина XIX ст.)*; лектор Магдалина Ласло викладає *Класичну і сучасну українську літературу*; лекторів з 1967 р. Івану Ребошапці доручено викладання *Історії української літератури (від початків до Т.Шевченка)* та *Сучасну українську мову (Фонетику, Фонологію, Лексику і Лексикографію)*; асистент Дан Хорія Мазілу веде теоретичні семінарії та практичні заняття з мови.

III. Після від'їзду Миколи Павлюка до Канади 1974 р. україністичний колектив на числював 4 викладачі, які до того часу вже були всебічно зорієнтовані «втягнені» у пріоритетні румунсько-українсько-славістичні й інші дослідження і на основі розробок поодиноких наукових тем і публічних захистів дисертацій поздобували наукове звання доктора філологічних наук. Завідувачим колективу назначено лектора д-ра Дана Хорію Мазілу і доручено йому викладати курси *Сучасної української мови (Морфологія, Синтаксис)* та *Історію української літературної мови*. Лектор д-р Стеліан Ґруя викладає *Історію української літератури (XIX ст., до 1917 р.)*. Лектор д-р Магдалина Ласло-Куцюк викладає *Українську радянську літературу* і спецкурс *Румунсько-українські літературні зв'язки*. Лектор д-р Іван Ребошапка, крім раніше згаданих, викладає нові курси: *Український фольклор, Культура і цивілізація українського народу*. Від М.Павлюка «успадковує» *Методику викладання української мови та керівництво студентською педпрактикою*.

1983 р. Магдалина Куцюк виходить на пенсію, і

україністичний колектив на числює 3 викладачі.

IV. Між часом, Дан Хорія Мазілу стає доцентом, 1990 р. переходить на Факультет румунської філології (Facultatea de Litere), і в колективі українців залишаються 2 викладачі: лектор д-р Іван Ребошапка, завідувачий колективом, і лектор д-р Стеліан Ґруя. Таким чином, лектор д-р Іван Ребошапка змушений викладати всі курси з мови – *Сучасну українську мову (Фонетику, Фонологію, Морфологію, Синтаксис), Історичну граматику, Українську діалектологію, Стилістику української мови, а також Історію української літератури (від початків до Т.Шевченка), Культуру і цивілізацію українського народу, Вступ до української філології, Український фольклор, Методику викладання української мови, Спецкурси з мови і літератури*, крім того керує студентською педпрактикою. Лектор д-р Стеліан Ґруя викладає *Історію української літератури (від Т.Шевченка до сучасності), Спецкурси з літератури*, веде практичні заняття з мови.

1991 року Івана Ребошапку та Стеліана Ґруя підвищено на посади доцентів.

На основі конкурсу 1992 р. прийнято на посаду асистента Миколу Корсюка, якого згодом підвищено на посаду лектора і доручено йому викладати частину курсу *Історії української літератури і вести практичні заняття з мови*.

V. По смерті 1996 р. Стеліана Ґруї викладацькі обов'язки україністичного колективу виконували 2 особи: д-р доцент Іван Ребошапка і лектор Микола Корсюк, який «успадковує» від покійника Ґруї курс *Історії української літератури*, а Іван Ребошапка, згідно з діючим законодавством, маючи доцентську норму з меншою кількістю годин, відпускає йому курси *Культура і цивілізація українського народу, Вступ до української філології*, керівництво студентською педпрактикою, інколи – і викладання частини *Сучасної української мови*.

1997 р. Іван Ребошапка став повним професором.

VI. 2005-й – це рік важкого «випробування» україністичного колективу: 30 вересня 2005 р. професор д-р Іван Ребошапка виходить на пенсію, лектор Микола Корсюк переходить на основ-

ну працю у публіцистику, продовжуючи викладати українську літературу у режимі сумнісництва (по-рум. *sumul*), а Роман Петрашук, підвищений на посаду асистента і прийнятий у докторат, залишається єдиним штатним викладачем. Надання Іванові Ребошапці, починаючи з 1 жовтня того ж 2005 р., статусу професора консультанта не було вирішенням «кризисного» становища. Професор продовжував викладати у режимі кумулу, далі статус консультанта 24 листопада 2009 р. замінено званням Почесного професора Бухарестського університету, і він

Приміщення факультету іноземних мов Бухарестського університету

ще викладає до 2010 р. (до свого 50-річного строку). Між часом, Микола Корсюк відмовився співпрацювати з факультетом, і таким чином Роман Петрашук залишився і по сьогодні єдиним і основним в україністичній «парафії» кафедри слов'янських мов, викладаючи сучасну українську мову і ведучи практичні заняття з мови. Перехід, згідно з Болонською концепцією, до трирічного навчання, а в останні роки на бухарестській славистиці до набору раз у три роки привели до того, що на українському відділенні, де факто, функціонує одна лише група, з першого по третій рік навчання, число викладових годин щорічно варіюючи між 12-17 (= одна з чимось норм). Українську літературу позаштатно викладає випускниця цього ж відділення д-р Альона Попа.

(Далі буде).

Михайло Волошук

РІЗДВО НЕЩАСЛИВОГО МОГО ДИТНСТВА

Нелегко рідна мати нас ростила,
Селом тоді іще війна гриміла
І голод ріс в порожніх тарільцях.
Хіба забути можна отой жах?

Снаряд влетів до нас із далини
І вбив телятко наше край верби.
Надія зникла в маминих очах,
Розсипалась, як від осколків дах...

Якийсь солдат збентежений зайшов, –
Тоді я вперш побачив на людині кров, –
Сказав він мамі: – Із села тікай,
Рятуйся і дитину забирай.

Вже над селом кружляли літаки,
Щось кинули з-під крил на ясени,
І раптом вони зникли у диму, –
Це не забуду, поки не помру.

Тулила мати до грудей мене,
Як щось найбільше любе й дороге,
Під канонади гул до лісу мчала,
Там порятунок нам вона шукала...

І лісом тим пішла в чуже село
Де ще війни й розрухи не було,
А голод... голод вже там був...
Я не забуду, як холодний вітер дув...

А страх кипів, як в горщику вода.
Було вже недалеко до Різдва,
А що покладем, мамо, на столи
З терпіння сліз, із пригорщі війни?

Свистіння куль, чи вибухи гранат,
Чи попелища і руїни хат?
Куди податися, куди іти,
Щоби знайти хоч щось для коляди?..

І ось вже Святий вечір вийшов з тьми.
Колядувати діти не прийшли.
Лише сніги тупились до вікна,
Мов материнська біль, мов сивина.

Як постаріла мати молода,
У серці гострий біль, в очах журба.
Лиш материнської любові сила
Біль втихомирювала, дух кріпила.

Все пережила через ту війну.
Евакуацію сувору, не легку,
А коли знову в рідний дім зайшла,
Той біль в ній переріс у два крила.

На них піднялась в світлу вишину,
Туди, де не зустрине більш війну,
А я залишився на цій землі,
Щоб свідчити про подвиги її.

СВЯТА РАДА

Якщо не був ти досі з Святим Богом,
То від сьогодні ти Його шукай,
Щоби лихий не взяв тебе на роги,
Щоби не в пропасть ти пішов, а в рай.

Шукай Його, як соняшник проміння,
Не відкладай на той чи інший день,
З'єднайся з Ним, як з квіткою коріння,
Живи із Ним щоночі і щодень.

Шукай безперестанку шлях до Нього
І дружбу з ним на віки закріпи,
І на пораду-зраду до лихого
Ніколи і нізащо не ходи...

Щоби боровся, як прийде спокуса
Й тебе захоче збити із путі,
Звернися у молитві до Ісуса,
Щоб не пропасти у безодні огняній.

Тому потрібно жити чесно в вірі,
Щоби гріхами не засіяти життя,
Не потонути в безнадії й недовір'ї
Й піти дорогою без світла й вороття.

Усі зусилля треба підкріпити,
Щоби Всевишній полюбив тебе,
Лише тоді ти зможеш гідно жити
Й побачить Його царство золоте.

Павло РОМАНЮК

СИМФОНІЇ ПЛАНЕТ

ДЛЯ ЩИРОГО ДРУГА ІГОРЯ ТРАЧА

РОЗМОВА

...проведу
вірну розмову
з моєю тінню,
що
коло боку
жемчужить...
вийду в поле,
босоноге,
з-під хризантеми
моєї душі
трембітою пірну
на всі гори,
едельвейсом
оповиті,
щоб
і олені
з неба
повискакували
з воза планет,
і
повстромили
золоті роги
у мою думку
про потойбіччя,
бо там
наше горе
лежить,
чекає усмішки
рожі сонця...

ЗЕЛЕНИЙ ПТАХ

Зелений птах
в душі поета
скигнить совою,
за його вухом
хтось
розтягує тенета,
а з його зору
випрядають
навутиння гробу.
Вітер розгойдує полотна
вітрил з корблів Ітаки,
падуть всі щогли

із його снів
в червоне море
із притоки,
де військо слів
і полонені
співають гімни,
червоно-білі
і зелені...
Червоне слово –
корида, море,
океани.
Скажи ж мені, чайко,
хто поета
загойть
невидимі рани?..

НАТЮРМОРТ

Зелена ніч,
плесо ночі зеленяве,
плече зелене
янгола
з-під брів,
лечу крізь крики птахів,
міряю безмежжя
сну-феї,
що проводить
шерех кораблів
крізь бурі,
крізь стрілу зелену,
що врізалась
в комету –
горючий діамант –
ватри із гір смерек,
що міряють неант...

Враз ніч
з пречорним шевалетом,
зіскочила
з вороного коня –
настала чорна тиша
з гострим багнетом,
вогню зі скелі, ватрі
дала своє
одвічне ім'я.
А скрегіт зір,

співав ноктюрни
із чаром Баха
на скрипках,
в унісон
палали ноти,
сльози усевишні
пилом сідали
на мій зелений трон,
що в мені
разом із рухом
з первоцвіту весни
розвоєм, зозулиним,
райським звуком,
забрав навек мене
в полон.
Оркестри чоно-білі,
симфонії планет,
й
подвоєним вже
звуком
переросли в дует.
Нехай оркестри
земного лона
зі всіх спіралей висот,
зливаються в
у джази, менуети
чи фокстрот,
я в чорнім рої
суму
знайду флюяр
ятріння нот.

БОРИ СЛОВА

Бір – за бором,
рів – за ровом,
рани – в пісні,
око – в оці,
море – в морі,
на притоці – тільки ти
і кінь, і птах,
золото і діаманти:
звук в народжених словах!

Михайло МИХАЙЛЮК

БУКОВИНСЬКІ ТРАФУНКИ

О СПОГАДЕ!

Такими словами починається вірш французького поета Віктора Гюго: «О спогаде! Коштовний скарбе мій, / Побільшений сьогодні знову тьмою! / Минуле постає переді мною / І зникле – світить чаром давніх мрій».

А оскільки я розміняв вже восьмий десяток життя, то минуле все частіше «постає переді мною», «світить» і проситься на папір. Бо інакше буде, як у Івана Драча: «Непомічена прийшла людина. / Непоміченою тихо вмерла».

Найкраще, мабуть, – «тихо вмерти». Як вмер мій батько. Одного дня (йому було близько дев'яносто три) він сказав: «Сьогодні я піду від вас». Ліг і наче заснув. Але не відійшов «непомічений» – від майстра-муляра залишилися на цвинтарях в узголів'ї покійників сотні хрестів роботи його рук, у селі десятки змурованих ним хат.

А я можу залишити за собою хіба писане слово: понад десяток книг і сотні газетних статей (у серпні божого 2014 року сповниться 50 років, відколи працюю українським журналістом).

Та маю ще й спогади. Не знаю, чи вони є «коштовним скарбом», але хоча б той «відрізок», який стосується нашої літератури, наших письменників, які були і є моїми друзями-побратимами, можуть стати цінними.

Центр старого Сірету

Чи встигну постелити їх на папір? Надіюсь.

А тим часом подам кілька «штрихів» до них – автобіографічних.

ХТО Я ТАКИЙ, АБО ПЕРШЕ МОЄ УКРАЇНСЬКЕ РЕЧЕННЯ

Хто я такий – не знав до другого класу, коли нас перевели на навчання українською мовою (перший клас я закінчив румунський), а читати по-волоськи навчився з п'яти років від двох старших сестер, які ходили до румунської школи.

Народився на Руснаках (сільському передмісті), говорив, як весь руснацький люд, «по-руськи», а в місті Сереті та його пригородах (Троїца, Татарщина, Руйна) волохи говорили по-волоськи, євреї – «по-жидівськи», німці – по-німецьки, поляки – по-польськи, та майже всі вони знали «по-руськи», бо нас було більше. Більше, але хто це ми? Румуни називали нас русами (ruși), а ми не називали себе ніяк.

Це не дивувало мене і не турбувало, а що ми – українці з подивом дізнався аж у другому класі, коли змушений був, не вивчивши перед тим хоч би азбуки, читати і писати по-українськи.

Спонтелечений запитую найстаршого брата Івана (Янця – по-домашньому), що воно таке: знаю, що ми говоримо по-руськи, а в школі нас «примушують» говорити по-українськи – «язик», з якого я багато дечого не розумію, у нім немало «не наших слів». Так, у підручнику пише, що люди «навантажують» або «розвантажують» вози, а по-нашому «наладовують і розладовують», або «накладають і скидають».

Брат, старший від мене на дванадцять років, відкриває мені очі: говоримо ми

не «по-руськи», а по-українськи, лиш трохи інакше. Ми українці, а руськими назвали нас австрійці, коли Буковина перебувала під їхнім пануванням.

Те ж саме пояснила нам і вчителька Єрина Орлецька, яка зі своїм чоловіком, учителем Олександром Орлецьким, у сороковому році втекли до Румунії з Північної Буковини, яка попала під радянську окупацію.

Навчився я читати по-українськи і сяк-так писати, і був радий та гордий, що відтепер я вже не якийсь «рус», а українець, хоча про якусь державу Україну (край – по-нашому) ніколи нічого не чув.

Та мука була з домашніми завданнями по-українськи. Скаже мила і добра, як матір, вчителька Єрина Орлецька написати вдома в зошиті кілька речень з нашого домашнього життя, а я спромогаюся ледве на два, та ще й куці, двослівні: «Кінь пасе; Корова пасе».

Бідненьке моє домашнє завдання. Міг би написати, що й «вівця пасе», та буде занадто випасати всю худобу. Хотів було скласти і таке речення: «Тато робить хрести», але побоявся. Бо відколи король Міхай зрікся престолу, у школі перед уроками вже не кажуть «Отченаш», навчають нас, що «без попа і бога в нас рівна дорога», «товаришів» вже не ховають з попом, ставлять їм на гробі не хрест, а п'ятикутну зірку. А запитай вчительку, чому воно так, вона поблідне, прикладе палець до вуст і підведе погляд до портрета вусатого дядька, що висить на стіні: «Так вчить нас батько Сталін». Це той Сталін, від якого вони змушені були втікати на чужину. Але про це я дізнався значно пізніше, в останніх класах ліцею.

Отакі були мої перші контакти з літературною українською мовою, та я зріднився з нею, бо вона, мабуть, була у генах мого роду. А тих, що відцуралися її без примусу заради якихось вигод, жалію, як духовних калік.

«ГІТЛЕРІВСЬКА МОВА»

У ліцеї з восьмого до одинадцятого класу німецьку викладала нам пані Сабіна Адлер, єврейка. Єврейками були також викладачка румунської мови пані Парізер, латинської –

пані Сідонія Фрімет. Це була не дивина у місті, де євреї складали значну частину населення, вони були люди із статками (переважно крамарі) і могли висилати своїх дітей до вищих шкіл.

Та не злюбив я німецької мови не тому, що пані Адлер, до речі, дуже порядна як людина і схильна до українців, не мала педагогічного таланту і не зуміла прихилити нас до мови Гете і Шіллера. Талантом прекрасного педагога володіла, наприклад, Сідонія Фрімет, її дуже любили учні і плакали, коли вона, під тиском батьків, емігрувала до Ізраїлю.

Не злюбив німецьку я з причин, яких можна зараз назвати ідеологічною пропагандою – вона була у моєму сприйманні мовою фашистських загарбників, запеклих ворогів «доблесної» Червоної армії, безстрашних «месників» партизан, про яких я прочитав десятки романів. Для мене, жадібного до читання, радянські воїни були найвищим втіленням благородних рис і людяності. Наприклад, вступ до роману «Прапороносці» Олеся Гончара закінчувався такими словами: «У справедливих армій доля завжди прекрасна».

Засліплений офіційною пропагандою і захоплений читанням героїчних романів, в яких прославлялося все радянське, а воно було «прекрасне», я потайки радів, можливістю «помститися» німцям, яких ототожнював з фашистами, навчаючись німецької мови на мінімальному рівні, аби мати тільки перехідну оцінку.

Та коли настало прозріння, коли впала з очей полуда, було запізно.

А міг же я таки навчитися балакати по-німецьки: цією мовою (правда, з домішками ідишу) володів мій батько, бо у першу світову служив в австрійській армії, дружина мого дядька Йогана, німкеня, яка виховувалася у німецькому пенсіоні, хотіла давати мені уроки з цієї мови. А я ні та ні – «гітлерівської мови» навчатись не буду.

P.S.: В іншому оформленні ці епізоди знайдуть, можливо, місце у задуманих «мемуарах».

Корнелій ІРОД

ПОКЕР

(Із циклу ПРОМАХИ)

Світлій пам'яті Юрія ЛУКАНА

У ті часи, тобто в п'ядесяти роки минулого сторіччя, наше життя в бухарестських студентських гуртожитках було в певній мірі нудним. Бо що ж було студентам робити після занять, головню вечорами і в неділю? Ну, так – у суботу йшли ми танцювати (на нашому факультеті або деінде), у неділю – на якийсь матч, у театр чи в кіно (де йшли лише радянські воєнні фільми...), або прогулятися з дівчиною (у кого була подруга) пустими алеями якогось парку. І все. Телебачення ще не існувало, а щодо радіо (у кожній кімнаті був гучномовець), студенти, правда, любили слухати, та не будь-що і не будь-коли, а здебільшого концерти (різну музику, тільки щоб хороша була), спортивні передачі, гумористичні й театральні програми. Однак, хоч тоді студенти багато читали, для непосидючої, життєрадісної, цікаво-догадливої і в певній мірі ліниво-недбалогої натури більшості студентів (лише тих часів...) все це було – гей малувато. І студенти (і до нас, і, певне, після нас, не лише ми) знаходили чим заповнити «порожнечу» вільного часу – всякими забавами, між іншим, грою в карти. Тарок, але найбільше покер. І так завзято, що декотрих можна було вважати таки картярями.

У нашому гуртожитку, що на вулиці Матея Восводи 77 (нині у тому будинку Академія театру і кінематографії, чи як її, бо наплодилося стільки всяких академій...), грали в карти, мабуть, 90% студентів. А в нашій кімнаті, в якій проживало нас вісім чоловік, грали ми всі; іноді до нас приходили грати й колеги з інших кімнат, якщо котрийсь із нас був у той день без належного «капіталу», бо гралося тільки на гроші, а не на сірники, як брехали студенти, коли, після доносу, кликали їх до деканату чи до комітету УТМ.

Зайти у кімнату під час гри міг лише той (колега, що вертався з міста, якийсь сусід, котрий бажав грати), хто знав умовний знак: барабанив пальцями у двері і стукав двічі. Іншим двері не відмикали.

Одного вечора, як звичайно, засіли грати покер. З нашої кімнати грав у карти тоді лише Джіка

Лукан (Юрієм він стане пізніше), бо крім нього залишилися в кімнаті тільки я та Євджен Лумезяну; інші п'ять наших колег таємно поїхали додому (було якраз перед Великоднем). Інші три грачі були із сусідніх кімнат – Васіле Кіш, прозваний Пірат (кличка пов'язана з таким жартом: хтось уявив наш гуртожиток ніби він фрегат «Тінь смерті»), Овідіу Мунтяну, прозваний Швендя, через його надто рухливе й смішне обличчя, зате дуже експресивне; а третім був Джіджи Влащану, котрого називали Залицяйком, бо він водно хвалився своїми новими «завоюваннями» серед студенток, а головню тому, що одягався він дуже елегантно (говорилося, що у нього батько найкращий кравець міста Брашова); його гаманець був постійно повний грошей (стипендії він не мав, але щомісяця одержував поштою з дому 1.000 леїв, то були дуже великі гроші у порівнянні з нашою студентською стипендією в 300 леїв, з яких зупиняли 270 на їжу та комірне, а готівкою давали нам всього 30 леїв).

Час від часу між грачами виникала сварка та галасливі коментарі, через що мені та Євджену Лумезяну годі було спати. Дарма зацитував я їх, дарма лаяв, вони продовжували галасувати, а децьо першій годині ночі я попередив, що вижену їх із кімнати, якщо не замовкнуть.

– А що, ти, може, змовився з Луканом? – питає Овідіу Мунтяну. – Джіка радий вже закінчити гру, бо тільки він досі вигравав, але ми хочемо «відігратися».

– Тоді хоч мовчіть, чорт би вас забрав! Не досить того, що ми змушені спати під сліпучим світлом?

– Атож... – іронічно зауважив Васіле Кіш. – Бо ти звичайно в потемки граєш у карти, ні?

Але після цього залягла тиша, і спали ми з Євдженом, мов убиті, децьо до восьмої ранку, коли на сусіднє порожнє ліжко сів Юрій Лукан і злегка потряс моє плече. Я прокинувся й витріщився незадоволено:

– Що таке, Джіка?

– Нелу... – каже він якось докірливо (чи мені спросоння тільки так здалося). – Пропали гроші...

(Рідні, а також давні друзі та знайомі зовуть мене Нелу й по сьогодні, лише після закінчення факультету, для більшості я – Корнелій).

– Які гроші?

– 500 леїв! Виграв я майже 700, засунув стос під подушку і ліг спати, а тепер залишились тільки ось ці...

– Підожди, – пробудився я повністю. – То як? А двері?

– Диви, замкнені на засувку, і все ж...

– Бракують, кажеш, 500 леїв?

– Так.

– І чому прийшов ти до мене? Причому тут я? Невже ти думаєш, що я украв твої гроші?!

– Ні... – відповів Юрій, трохи помовчав, а відтак сказав: – Але гадаю, що ти децьо знаєш про них...

– Ти здурив, Джіка?! Таким ти мене знаєш? Та ж ми односельчани і ще з початкової школи ми з тобою...

Я оторопів. Наче хтось довбнею по голові вдарив. Прокинувся і Євджен.

– Джіка, – заговорив він Юрієві, – якщо гадаєш, що Нелу не вкрав твої гроші, тоді, мабуть, підозрюєш мене, так? Ти певний, що я украв гроші, а Нелу знає це, так? Бо крім нас у спальні нема нікого...

– Та ж двері на засувці, замкнені, вікна зачинені...

– Ось що, Джіка, – каже Євджен Юрієві тремтячим голосом. – Ти, певне, знаєш, що для мене найдорожча людина на світі – це Іляна. Так що... – Євджен почав плакати. – Клянусь перед Господом Богом, що я не брав твоїх грошей і нічого не знаю у зв'язку з твоїми грішми!

– Та не треба, Євджене, не божися... – мляво відповів Юрій, ніби хотів підказати, що не вірить, бо для нього все ясно, без жодних сумнівів.

Я був певний не в тому, що Євджен не вкрав Юрієві гроші, а знав, що він не здатний на таке негідне діло. А Євджен, мабуть, такої самої думки був про мене. Але конкретні дані, наявна дійсність поки що проти нас обох.

– Джіка, ану підожди, – кажу я. – Отже, двері ти замкнув на засувку, вікна зачинені, балкону у нас нема, а у нашій спальні, крім тебе, лише я та Євджен. Поклав ти, кажеш, гроші під подушку, а коли прокинувся, знайшов на 500 леїв менше, так? А чи пошукав ти як слід під подушкою, під ліжком? Може, ти деінде поклав їх...

– Ти, видно, маєш мене за дурня! – огризнувся Юрій. – Певна річ, що шукав я скрізь, а під подушкою знайшов лише оці...

– Іншими словами, тільки я або Євджен могли украсти твої гроші...

Юрій мовчить.

– А гра якою була, Джіка? Кажеш, виграв ти 700 леїв! Це, певне, найбільший твій виграш. А, цікаво, хто програв стільки грошей?

– Всі. Пірат каже, що втратив найбільше: 300 леїв, Швендя – поверх сто, а Залицяйко – двісті з чимось. Так вони казали.

– І коли закінчили ви гру?

– Децьо по третій, після того, як кожний з нас заявив по три свої «тури», але вони все одно не «відігралися». На цьому закінчилося, вони пішли геть, я замкнув двері, засунув засувку, поклав гроші під подушку і ліг спати. А тепер...

Корнелій Ірод і Юрій Лукан

Був то наче кошмарний сон і безнадійна неміч у безвихідному становищі. Євджен перестав плакати, але продовжував присягатися Богом, стараючись якомога вийти із страшного положення, коли звинувачують тебе у чомусь, а ти не в змозі доказати, що ти того не вкоїв. А Юрій відповідав йому одне і те ж:

– Та лиши, Євджене, не божися... – казав він якось м'яко, ніби змирився з тим, що йому сталося, але разом недовіряв Євджену словам.

Всі ми замовкли на якихось десять-п'ятнадцять хвилин. Я вже навіть побоювався, що Євджен, в розпачі, міг би подумати, що я... Ні, не гадаю. Я якраз збирався йти в умивальню, де б міг побути сам зі своїми думками і поспробувати розібратися в абсурдній ситуації, в яку попав, коли хтось забарабанив пальцями у двері і постукав двічі, тобто прибув хтось із «наших». Був то Овідіу Мунтяну.

(Продовження на 20 стор.)

ПОКЕР

(Продовження з 19 стор.)

– Я гадав, що ви ще хирієте... Доброго ранку! Ану, Джіка, – звернувся він до Юрія, – позич 10 леїв, бо залишив ти мене без жодного бана, а мушу йти кудись. Крім того, хочу купити цигарок.

– Не маю грошей! – буркнув Юрій.

– Не бреш, – засміявся Швиндя. – А хто сночі облупив нас усіх, не ти?

– Ти оглух? Кажу ж тобі: не маю грошей, бо вкрали їх у мене!..

– То як?! Вигадуєш? А у вас, бачу, двері замкнені...

– То що, коли замкнені?.. Залишилися лише ось ці. На, бери 10 леїв... – тицьнув йому Юрій.

Прийшов і Васіле Кіш. Вислухав Євджена Лумезяну, котрий розказав йому, що трапилося, і також наші виправдовування. Васіле теж здивувався:

– Що ви говорите, хлопці! А як, бо кажете, що двері були замкнені?

Ніхто не відповів йому, і після короткого незручного мовчання, Васіле продовжив:

– Усране діло... Значить, кімната замкнута зсередини, двері ще й на засувці, вікна зачинені, балкону немає, а навіть і був би, тут третій поверх... Правду кажучи, хлопці (це про мене й про Євджена), я не гадаю, що ви в стані украсти Джікові гроші, але конкретна ситуація, на жаль, проти вас.

– Пішов би ти, Васіле, до пана чорта! – лупнув я на нього. (Далі облив я його зливою лайок, бо взагалі в нашому гуртожитку страшно лялося, як у циганському таборі). – Тебе найняв хтось адвокатом? Ану, забирайся звідси! – я таки сіпнув його за плече і витрунув у коридор.

Чутка про крадіжку Луканових грошей розповзлася по всьому гуртожитку, але у нашій спальні на деякий час засів спокій. На обід, перед тим як спуститися нам з Євдженом у столовий зал, лиш ми, бо Юрій не мав стипендії (їдальня знаходилася таки в нашому гуртожитку, внизу), Євджен сказав Юрієві, що ми не покидаємо спальню, доки він не зробить нам тілесний обшук, щоб переконався, що у нас нема його грошей. Спершу Юрій не хотів, але ми наполягали аж доки він не погодився: ми вивернули наживоріт наші кишені, показали, що і в пазусі ми нічого не заховаємо, а ті кілька леїв, яких мав кожний

з нас, становили невелику суму, найбільше 20 леїв. А скільки часу нас не буде в кімнаті, хай Юрій обшукає і наші ліжка.

Того дня я примусив Юрія ще двічі розказати детально про розгортання вчорашнього покеру. Він не хотів, але я не попускав, і врешті він таки розказав.

– Слухай, Джіка! – вислухавши, кажу я, коли наче просвітилося в моїй голові. – А після закінчення гри, не пішли ви всіма, куди цар пішки ходить, тобто до виходка?

– Та були, правда, що були. Але висцялися, і кожний пішов до своєї спальні; отже, я прийшов сюди, замкнув двері, засунув засувку, гроші запхав під подушку і вклався спати. Так, що за чортова матір, ти не розумієш, чи тримаєш мене за дурня?! Водно: розкажуй, розкажуй, – перекирив він мене.

– Добре, Джіка...

На другий день – інша халепка. На цей раз я сам винен.

При вході у наш гуртожиток, біля вахтера, був довгий стіл, так званий «поштовий»; на цей стіл поштар клав прибулі листи, тут же залишали студенти записки, коли хотіли повідомити щось одному. Кожен студент, перед тим як піднятися у свою кімнату, уважно переглядав кореспонденцію. Так поступив і я. Для мене не було листа. Але бачу конверт, на якому накавулене хімічним олівцем ім'я Джіки Лукана. Мабуть, думаю, лист від його брата Філарета з війська. Беру я, дурень, той лист і несю Юрієві (зрештою, так поступали всі колеги: несли один одному листи з «поштового» стола). Юрій лежав на своєму ліжку – читав.

– Джіка, тобі, – кажу, – лист.

– Ану, який лист?

Розпечатує переді мною, і торопіємо оба витріщившись – у конверті 200 леїв і записка: «Мені потрібні лише 300 леїв, 200 повертаю». Написано тим же хімічним олівцем, криво, неграмотною людиною. Набагато пізніше розкусив я, що записка була написана лівою рукою, а не кимось «нешколеним»...

– Ото дурний я, Джіка, як пень!

Юрій мовчить. Пояснюю йому:

– Якщо не я приніс би тобі листа, тобто, якби не обмацував конверта, я мав би понести його в міліцію, щоб розшифрували відпечатки пальців експедитора, цебто злодія. А так – зараз на конверті лише мої та твої пальці...

– Та лиши, Нелу, – каже Юрій на цей раз уже з

деяким задоволенням за повернення хоч частини з його втрати.

А побачивши, що нема з ким говорити, я вирішив сам вестиму «розслідування», доки не викрию злодія. А кажу, що я змушений шукати злодія один, бо невдовзі Євджена Лумезяну виключили з факультету. За що? Заповнюючи бланк, щоб записатися на третій курс (а записувалися ми щороку), він «забув» відмітити, що його батько, Йон Лумезяну, був воєнним кореспондентом – і де! – на Східному фронті... (Через рік він поступив до Ясської філології, яку йому вдалося закінчити).

Потім, у наступні тижні після крадіжки, я не раз прокручував у думці розгортання партії покеру так, як виклав мені її Юрій Лукан, і встановив перший безсумнівний висновок, якого, власне, знав з самого початку: ні я, ні Євджен не украли Юрієві гроші. А хто? І головню як, якщо двері були замкнені? Пережовуючи факти щодня, нарешті прозріла єдина можливість крадіжки: Юрій Лукан засунув гроші під свою подушку перед тим, ніж іти до клозета, а не після; один із грачів побачив це і, відставши від своїх партнерів,

які ішли довгим коридором (мабуть, ще й завзято коментуючи щойно закінчену гру), вернувся нишком у нашу спальню, хапнув з-під подушки 500 леїв, догнав партнерів по грі, з якими зайшов у клозет, наче нічого не сталося. Коли повернувся у спальню, Юрій уже не перевіряв своїх грошей, замкнув двері і ліг спати. А все ж: чому Юрій був переконаний, що він поклав гроші під подушку після повернення у спальню, а не перед тим? Перш за все, це автоматичний жест, якого взагалі люди не запам'ятовують. По-друге, двері – замкнені на засувку – послали у підсвідомості Юрія переконання, що його гроші у безпечному місці.

А вже вияснивши, як були вкрадені гроші, слідувало викрити, хто їх украв. Діло, розуміється, набагато складніше, хоч логіка підказувала, що зробив це один із тих трьох Луканових партнерів. Це вже майже стопроцентно. Але котрий з них?

Почав я теж з того, що розповів мені Юрій Лукан. Але визначити підозрюваного найбільше допоміг мені одержаний конверт і ті 200 леїв. Чому злодій

сказав у записці, що з 500 леїв бере 300, а 200 повертає потерпілому? Невже стільки програв він? Теж від Юрія я знав, що 300 леїв програв тієї ночі Васіле Кіш. Невже він украв Юрієві гроші?.. Може, він, але щоб доказати, так воно чи ні – хоч на перший погляд, це майже неможливо, – я вирішив слідити за Кішом постійно і зблизька.

Час минав, крадіжка Луканових грошей почала забуватися, а моє «слідство» виявлялося безплідним, тобто, повторюючи логічні аргументи, моє переконання навіть посилювалося, що Васіле Кіш украв Юрієві гроші, але конкретних доказів, які б підтвердили моє переконання, я не знаходив. Між часом я не раз грав у карти з Кішом і замітив постійне його намагання шахрувати, іншими словами, не покладатися лише на азарт, а старався обкрадати своїх партнерів. Але цей аргумент був дуже кволий, оскільки покеристи частенько пробують шахрувати. Але шахрування здобувало поступово статус доказу лише, якщо додати його до інших Кішових «манер». Так, наприклад, десь через два місяці після крадіжки, одного разу на обід сіли ми з Васіле в

їдальні за той самий стіл. На вільний стілець хотів сісти колега, якого ніхто не терпів – був він нашим секретарем УТМ, але злий, а до того ще й дурний. Я не дав йому сісти.

– Цьому дурневі, – кажу я згодом Кішові, – я дам колись кілька копняків – бачу, напрошується...

– Потрібні тобі неприємності? – каже Васіле. – Краще украсти його пальто і спалити...

– Ти з глузду з'їхав, Васіле?!

– А дійсно – навіть палити пальто? Краще продати на товкучці, а одержані гроші пропити!

Він гадав, що я проти знищення пальто, а не проти крадіжки. Тому кажу йому:

– Та ж таким чином покараним буде його батько, нещасний дунайський рибалка, а не його підлий син.

Але це теж не було переконливим аргументом, що Кіш украв Юрієві гроші, хоч підкріплювало мої підозри.

(Далі буде).

Юрій Лукан

Марія ЧУБІКА

ЖИТТЯ ПРОЖИТИ – НЕ ПОЛЕ ПЕРЕЙТИ

В дитинстві я часто ходила до тітки Анни, бабусиною сусідки. Вона розказувала мені цікаві пригоди із життя наших односельчан. Одного дня пообіцяла розказати про найгарніший період її юності.

Я з нетерпінням чекала того моменту. І так, коли буяла рання весна, а земля тяглася до сонця, немов співала разом із пташечками та дзюркотливим струмочком, я не пішла з бабусяю до церкви, а понесла тітці глек молока і залишилася слухати її довгу розповідь.

– Народилася я тут, у цій старій малій хатині, а тепер тут доживаю останні роки свого життя, – почала розповідь тітка Анна. – Можу сказати, довгого життя, бо мені вже понад дев'яносто.

Я єдина дитина моєї матері, теж одиначки. Батька ніколи не бачила і нічого про нього не знала. Добре запам'ятала свою бабуся, яка щодня бідкалась, чи зможе мама сама ростити мене після її смерті. Жили ми бідно, тому мама з бабусяю ходили працювати до сусідів, залишаючи мене саму вдома. Коли вони відходили, я довго плакала, тому що боялась утоплеників. Ними страхала мене бабуся, і в моїй дитячій уяві вони могли виплисти із Тиси. Час летів, я росла, набиралася сили. І почала часто питати маму: «Чому мене називають «копиличкою»?..» «Чому батько не приходив додому?..» «Що значить «покритка»?..»

Вона садовила мене на свої худорляві коліна і говорила:

– Не бери до серця, люба моя, бо вони лихі діти, а в тебе є батько, але він працює у бутині аж у Петруженах. Він повернеться і принесе нам грошей.

Коли мама приносила якісь продукти і трохи грошей, то казала, що то прислав нам батько:

– Ади, можеш питати вуйка Пусняка (нашого далекого родича), – і ніжно гладила мене по голівці.

Я вірила їй і ніколи не питала ніяких вуйків. А коли підросла, то зрозуміла, що те все заробляла мама. Опісля дізналась і що означають слова «копиличка» та «покритка». Часто я ховалась у бур'яни і тайком плакала, плакала, а опісля йшла шукати маму і допомагала їй.

Роки спливали, а я так і не дочекалася бачити батька. Перемучена працею та нуждою, мама відійшла у вічність, так і не назвавши його імені та прізвища. Мені в той час виповнилося чотирнадцять років. Єдиним моїм опікуном залишилась моя старенька бабуся, яка вже не мала сили працювати, так що я змушена була заробляти «хліб насущний» для нас обох.

Невдовзі хвороба, праця та нестатки здолали і бабуся, через два роки після смерті матері. Вечором лягла, а ранком не встала. І так, одного похмурого та сумного осіннього дня я залишилася сама із собою та Всевишнім Господом у маленькій хатині. Але світ не без добрих людей, головню між сусідами на селах завжди є взаємодопомога. Вони, добрі мої сусіди, допомагали мені. А головню твоя бабуся. Я часто згадувала слова моєї бабки: «у біді можеш пізнати друзів».

В той період, такий важкий для мене, мені виповнилося шістнадцять років. Саме тоді почали прокладати залізницю між Сігетом і Салвою, а між нашим і сусіднім селом будували тунель. На будівництві тунелю працювало багато лужанських чоловіків та кілька жінок. Я пішла проситися на роботу, але мене не прийняли, сказали, що та робота не для мене.

Плачучи, я повернулася додому і пішла поскаржитись тітці Ярині, твоєї бабусі, а вона ще насварила мене, мовляв:

– Тобі не можна піднімати таке важке каміння. Це робота для чоловіків. Для тебе знайдемо іншу, – і погладила лагідно по голові. – Не плач, дитино, не плач, ми тобі допоможемо, обіцяю.

У твоєї бабусі жили два квартиранти: інженер і майстер-муляр. Одної неділі, коли я поверталася із церкви, тітка Ярина покліла мене до себе і сказала, що пан інженер хоче поговорити зі мною.

– Він повернеться у вівторок, – додав вуйко Мішко, твій дідусь.

Я з нетерпінням чекала вівторка і вже після обіду була у них. Пан інженер щось говорив із твоїм дідусем, «по-волоськи», але я нічого не розуміла. Опісля вуйко Мішко пояснив мені:

– У пана в місті є сім'я: жінка та двоє діточок. Він хотів би, щоб ти пішла до них на роботу, тобто допомагати пані у господарстві. Вони забезпечуть тобі нічліг, харчування, одягнуть тебе, та ще платитимуть трохи грошей.

Від хвилювання я розплакалась, а коли трохи заспокоїлась, то сказала, що пішла б, але не знаю говорити по-волоськи.

– Ми тебе навчимо. Протягом двох тижнів, думаю, ти вивчиш найнеобхідніше, а решту навчить тебе пані, – запропонував інженер.

Через два тижні я і насправді засвоїла багато слів, бо вуйко Мішко допомагав, а ще через тиждень я, гарно одягнута (пан приніс сукню, черевики і кофту), акуратно причесана і заплетена у дві коси, які сягали колін, вперше в житті ступила в машину, яка швидко віддаляла мене від рідного дому, села та добрих сусідів.

До болю стискалось серце, коли покидала маленьку хатину, пройшлась невеликим городом, обдивилася навкруг, немов хотіла зберегти в пам'яті всю навколишність, побігла межею попрощатися із високими соняшниками, пахучим васильком, який брала щонеділі до церкви.

Сльози, мов біб, обмивали моє обличчя. В такий хвилюючий для мене момент я згадала бабуся, яка мені говорила: «Люба моя, щоб ти знала: у житті, як на довгій-предовгій ниві, всякого побачиш, почувеш і перенесеш. Ти гарна дівчина, а серцем добра, бережи себе від лихих людей, щоб ти не повторила долі твоєї мами, а я буду молитися, щоб тебе «пригріло сонечко», щоб ти була щасливою, бо моя мама казала: «не родися красивою, а родися щасливою». Хай Бог береже тебе!»

На мене гукнули, і я скоро витерла сльози та рушила до машини. Прощалася із моїми добрими сусідами, які плакали разом зі мною і водно бажали: «Най Всевишній Господь береже тебе!»

Так я опинилась у великому місті, де із шумом і гуркотом мчали машини, а люди поспішали хто куди. Це все мене дивувало, бо у нас біля Тиси тихо і гарно, мов у раю. А ще тут височіли муровані кам'яні будинки з високими огорожами, а в нас – дерев'яні чепурні хатки, біля яких багато різних квітів.

Я покійно, але без хвилювання рушила до мого нового місця проживання. А в голові клубочилися думки: «Чи доброю буде пані?» «Діти не будуть вередливими, розбещеними?» «Чи впораюсь зі всіма обов'язками?»

Серце щеміло, а очі наповнялися слізьми.

І ось ми зупинилися біля одного будинка. Нам назустріч вийшла усміхнена молода жінка середнього росту, з великими карими очима, які блимали з-під довгих вій, а родимка на правій щоці прикрашала її. Вона була говіркою, веселою, приємною. Перед нею враз щезли всі мої хвилювання. Коли простягла до мене руку, обняла, мов старша сестра, я відчула, що все буде гаразд. «Отже, світ не без добрих людей», – подумки повторила я бабусині слова.

Мал. Василя СОКОЛЮКА

Пані озирнула мене з ніг до голови і сказала щось по-волоськи, але я нічого не зрозуміла. Так і почалось для мене нове міське життя.

Наступного ранку я з панею пішла до магазину по продукти, бо через кілька днів повинна буду ходити сама. Того дня вона купила мені ще одну сукню. Вдома заплела моє кучеряве волосся в одну товсту косу і навчила шпильками закріплювати її на голові. Потім наказала одягнути щойно куплену сукню. Взяла за руку і повела до кімнати, в якій стояло велике дзеркало. Я побачила, як на мене звідти дивилась синьоока гарна панночка.

– Ой, Боже, та невже це я? – запитала вголос.

Пані показала жестом на мої сині очі і синю, як небо, сукню у білий горошок і сказала:

– Єшт' фрумоаса!

Ці два слова я вже зрозуміла і відповіла:

– Мулцумеск!

В ту мить я пригадала неділю, коли йшла із мамою до церкви у гарній вишиванці та спідничці у дрібушки, а у косах – гілочка розмарину. Тоді мама вперше сказала мені: «Яка ти файна!», і поцілувала мене в чоло, а бабуся додала: «Файна, файна, бо не задурно кажуть старожили: Вбери пня та му буде ймня», – засміялася, погладила по голові і додала: «А, може, це тому, що ти наша, а ми тебе дуже любимо. Ти наша одиначка».

А тепер я стояла вражена перед великим дзеркалом і думала: «Через те всі багаті люди гарні, бо в них гарний одяг!»

(Далі буде).

1 Ти гарна (рум.)

2 Спасибі (рум.)

Анна ТРАЙСТА РУШТЬ

ДИЖИЙ РАЙ

(Повість)

(Продовження з № 235)

Після сільського дзвону, котрий бив голосно у риси та сповіщав полудень, тета Петриха сказала:

– Лишайте роботу та давайте полудникати!

Коли прийшли під березу, Одотя Василюкова забідкалась:

– Ой, жони добрі, што туй?!

– Хтос розтяг та поїв іду! – закричала Івона Донійова.

– Ой Боже! Якийс пес мав бути, – каже стара Петриха.

– Де пес? Дивітса, як тікає лисиця! Біжит із шуфлеєм на голові, – Марія Митрунова показала рукою.

– Захпала голов у шуфлей, де була сирянка, та не годна убрати. Біжит, хлопці, за нев! – кричала Марікуца волошина Босого.

Петрик вхопив вила, Петрушка Босий граблі – та за лисицею... Але перелякана лисиця із шуфлейом на голові, із котрого стікала сметана, не виділа, куди тікати, повернула прямо до жінок, а ті похапали серпи – та за нею! Спричинили такий гвалт та галас, мовби на повстанні.

Внуки сміялись, раділи, як у цирку. Павлик закричав:

– Лисиця-космонавт! Лисиця-космонавт!

А Петрик і собі за ним повторював.

– Який казанок? – не зрозуміла стара. – Дам я вам, шибеники, казанок! До вечора лиш какзанок будете снити, коли вам будут кишки воркотати у череві. Як ви гадкували іду, діти? Тепер ікте ото, што вам лисиця лишила, – сердилась стара, – що залишились женці голодні. Але уже ніхто її не слухав, бо всі слідували за лисицею, поки та не ударила головою об стовбур дуба та не розбила шуфлей, а потім зникла десь у лісі.

Женці розвеселились, відпочили трохи, наїлись груш-цукрянок, яких принесла волошка Марікуца, потім напились ладної води із звора та бадьоро пішли дожинати, бо було ще півниви. Тільки Петриха жаліла за шуфлеєм із квітами, який був привезений ще її Петром аж із Мадярщини, коли туди возили ропу із Коштеля.

Через якийсь час з боку Сигота почало чорніти небо, а сонце припікало, мов жар.

– Буде туча велика, коли із Сигота іде чорнява, – сказала Одотя Василюкова.

– Давайте жати скоро, бо зараз туй дощ!

Жінки жали якомога швидше. Від спраги та змагання опріли, мов купались у річці. Хотіли дождати, щоб не помолотила гроза пшеницю, бо шкода такого золотого зерна. Та хоч були із порожніми животами, тепер забули про голод і втому.

Раптом одна із жінок крикнула:

– Дивітса, жони, на горбі штос палає!

– Гроші горять! – зойкнула Марія Митрунова.

– Які гроші, де?

– На горбі!

– Казалам вам, хлопці, абисте не ходили туди, бо там нечистий газдує, – сварила бабуня своїх непосидючих внуків.

Ті переглянулись, підсміхаючись.

– Ой Боже! – хрестилась стара – Ба ци што буде?

– Нічого не буде, лиш дощ, бо зачінає блискати та погримувати, – відповів бабуні Павлик, підскакуючи, як козеня, перед матір'ю.

Жінки переполохались, мов кури, котрі увиділи у курнику лисицю, та подумали залишити ниву недожату, бо справді на одному із горбів щось світилось кругле, а коло того щось палало.

Волошин Босий складав снопи у кладні, котрі приносили йому діти, та не чув і не бачив нічого, бо був далеко, та і солома шумкала. Та коли побачив жінок, що стоять, як укопані і не жнуть, а дощ ось-ось хлине, загукав:

– Но, чей бай? Што стоїш? Гайде жати скоро! Дощ уже мінтенаш туй!

– Дар ку вой што, хлопец? Што смієшса, ка о капре на Рузьдво?

Петрик із Павликом перекинулись колесом через голову у стерні і, катуляючись, продовжували реготати, хапаючись за животи.

– Чей бай? Што смієшса, дурний?

– Дивиса, Петре, горять гроші, – закричала Одотя Василюкова.

– Які гроші? Унде?

– Там на горбі!

– Ви, жона, здурів, я не вижу німнік! Давайте дожинати! Сонце пропала! Дощ туй! Стряс пшениця! – додав смішно волошин, бо не дуже володів українською.

Світло на горбі зникло. На горизонті почали стріляти небесні гармати, а блискавки все частіше розсікали небо та близились до лісу.

Жінки докінчили жатву, поклали серпи за пояс та почали носити снопи до купи.

Коли волошин поклав останній сніп на кладню та завершив попом, блискавка розколола небо та влучила у горб із хашцею, яка загорілась, мов копиця сіна.

Вітер завертів полум'я, роздуваючи іскри раз у бік лісу, раз до стерні, де була складена пшениця.

Всі остовпіли з переляку.

– Ой, Господи, помилуй нас! – перехрестилася Петриха, страшний суд настав!

– Мечте серпи пуд березу, та й косу, абисте найшли, бо перікулос! – закричав волошин.

– Казалам вам, хлопці, не грайтеся там, бо не гоже! Там... – та не доказала.

Тепер боялася того слова...

– Давайте гасити ватру, не говоріт пусте, бо згорит ліс та й наші кладні! – переполохалися діти.

Петрик ухопив вила, Павлик якусь гілку, а Петрушка граблі, гуртом почали розтягати та гасити вогонь.

– Не годиться, – кричали жони. – Там нечисте ходить! Дивітса, як розношує грань!

– А як згорит ліс, не буде нечисте нещастя? – закричав Петрушка на жінок. – Давай, гаси на помоч! Топчіт угля, репеде!

Коли гасили вогонь, чули, як з-під розжареної ріплі щось жалібно вие, скиглить, кашляє.

– Ну, чей аїч? – запитав сам себе волошин.

Аж коли загасили останні іскри, побачили нору, з якої світились шестеро розжарених вугликів.

Хлопці відскочили, та й Петрушка злякався, подумавши, що тета Василюкова мала правду, коли говорила про нечисте...

Але через кілька хвилин із нори вийшло троє лисенят, які плакали та просили допомоги, бо через дим та вогонь ледь не загинули в норі. Тепер забули про страх, вийшли на повітря та кликали свою маму лисицю, котра розтягла женцям полуденок, запхала голову у шуфлей і розбила його, але тепер через галас і гамір не сміла повернутися до своєї сім'ї.

– Убий, Петре, лисенята! Они поїли нам мериндю, – сказала Марія Митрунова.

– Не вбивай! – благала його тета Василюкова та й хлопці. – Они не винні. Туй далеко, не прийдут до нас за курьми.

Стара завжди жаліла всіх живих істот, чи то домашніх, чи диких. Любила все, що Бог сотворив.

– Ти, Васили, і вовка приведеш у кошару, не лиш лисиці, – пожартувала Одотя Василюкова.

Внуки хотіли погладити їх, но блискавки все частіше розсікали небо, котре тепер, здавалось, висіло над лісом, мов дах, і мало намір ось-ось упасти.

– Жони, – каже волошин, – Лишай вила, серп, коса пуд березов. Як перестане, прийдеш! Тікай устулітса, лиш не пуд дуб... Ну-й воє!

Хлопці підхопили порожню торбу, і – ноги на плечі.

Всі поспішали. Тільки тета Василюкова, перелякана та задумана, часто спинялась і стурбовано озиралась: чи не горять її снопи або ліс.

(Далі буде).

Михайло-Гафія ТРАЙСТА

У НІЧ НА СВЯТОГО АНДРІЯ

(Новела)

(Продовження з № 235)

АНТАЛЬ КУРУКЗ

Молодий Анталь Курукз, син адміністратора п'ятьох соляних шахт та Роносзейського замку, не почувся так добре ні в Дебреціні, Будапешті чи Відні, як у цьому маленькому живописному, цікавому гірському селі, куди проникла західна цивілізація ще на початку п'ятнадцятого століття разом з регламентами соляних шахт, які в цьому селі були експлуатовані, за деякими даними, починаючи ще з бронзового віку, але найточніші дані знаходяться в праці панотця Симонхриси «*Noctium Marmaticarum*», який в книзі *De Salinis Marmatiae* зазначає, що соляні шахти з Роносзейку працюють з 892 року.

Хоча наприкінці сімнадцятого століття соляні шахти належали князю Михайлу Апаффі, а пізніше Ференцу Ракоці, та ще в середині сімнадцятого століття було відкрито нову шахту Курукз, названу так на честь одного з предків курукзького шляхетного роду. І це свідчило про те, що їх рід не відрізнявся нічим від багатих шляхетних угорських родів, хіба тільки тим, що були трохи біднішими за них, бо в його батька Алмоша Курукза, окрім доходу, який отримував за добре адміністрування п'яти шахт та замку і невеликого господарства неподалік Дебрецину, не було нічого, але ніхто з їхньої сім'ї не жалівся на це, бо соляні шахти приносили гарний прибуток, а найбільше шахта імені Ференца, яку було відкрито 1759 року, бо ту, що носила ім'я їхнього предка, було закрито 1707 року.

Двадцять років тому було набагато важче, розповідав Анталеві його батько, доходи не були такими великими, як зараз. Транспортували соляні камені, добуті з-під роносзейської землі, кіньми чи волами, тобто возами. Та з 1822 року, відколи побудували залізницю, їхні прибутки збільшились утричі. Правда, це була вузенька колія, яка в першу чергу забезпечувала транспорт солі до Сіґетградської станції, звідки її разом із колодами відомих фельшоронських скельних дубів везли далі, до великих центрів Австро-Угорської імперії. Також цей поїзд мав два пасажирських вагони другого

класу і один – першого класу, що поліпшило життя тутешніх людей, давши їм зв'язок з містом, від якого їх відділяла двадцятикілометрова так звана «возова дорога».

Населення села, окрім місцевих українців-русинів, складалося в основному з угорських емігрантів, але між ними було і німців, італійців, турків, татарів, чехів, словаків, вірменів, поляків та кілька євреїв, – всього 1606 жителів.

«Роносзейк – це маленький Вавилон», – сміявся часто його друг Алайош Зіґмонд, студент Сіґетградської академії, який привів до замку художника Анджея Янковика.

Батько Анталю Алмош Курукз пишався перед кожним гостем побудованою залізницею, водопроводом і електрифікацією села, яке було освітлене, немов Венеція. Але найбільшою його гордістю були соляні купелі біля пам'ятника Святого Яна Непомука, які разом з мулом Франціскового Озера приваблювали багато туристів, що дозволило відкриття кількох ресторанів, відомого казино і парку Променада, в якому грав військовий духовий оркестр з Сіґетграду.

Поміж торговцями, привабленими хорошими доходами від туристів, був і поляк Адам Сукало, який жив у замку разом зі своєю дружиною Ганною, сином Лукашом та чарівною дочкою Даркою, в яку Анталь Курукз закохався з першого погляду, мабуть, звідси і виникла велика дружба між ним та Лукашем, сином польського купця.

Минуло три роки відколи Анталь став випускником Сіґетградської академії, секції правових наук. Тут, в Сіґетграді, в тій самій академії 1839 року закінчив богослов'я його дід по матері Елек Норберт. Хоча ця академія була високо оцінена угорською елітою всього притисянського краю, побудована на початку дев'ятнадцятого століття, спочатку в якості високої реформатської школи, через три роки граф Йоан Буттер переіменув її в Академію правових наук з секціями богослов'я, права, філософії та філології, його дід бачив її, як місце розпусти угорської молоді.

«Здається, що не існує у всій дунайській монархії такого місця, де б говорили на стількох мовах, як в цьому святилищі людського розпуста, – часто говорив його дід. – Тут можна почути не тільки угорську

мову, а й німецьку, словацьку, чеську, українську, румунську, а також сербську та хорватську. Пасемки цих націй вивчають за граматику, дуже поширеною не тільки в нашому королівстві, а, здається, і по всій Європі. В цій граматиці відмінювання та дієвідмінювання перекладені на угорську, румунську, а також і на слов'янські мови. Мені довелося тримати в руках примірник такої граматики! Дітлахи, які ледь-ледь вимовляють два-три слова латинською мовою, починають вивчати з цієї граматики відмінювання і дієвідмінювання та інші граматичні правила, а палки, які тримають в руках священики та світські викладачі з гусарськими вусами, допомагають їм, пояснюють все, і навіть піднімають дух... І ось так – чудо чудес! – дитина починає забувати рідну мову і меле, мов старий млин, ніхто б і не сказав, що воно не римлянина, і це завдяки граматиці, яку склав два століття тому єзуїт Емануель Альварес. Певна річ, по всій Європі, в школах, які належали ордену єзуїтів, діти вивчали граматику, написану Альваресом, а вихователі не жаліли палок та різок, зламаних на плечах своїх учнів, і ось до якого результату дійшло! Вся Європа говорила, писала, сварилася і мирилася на латинській мові. На Галичині до сьогоднішнього дня панство спілкується цією мовою. Старші віком жаліють, що вона занепадає, бо молодь не вивчає її з тим самим ентузіазмом, з яким вивчали її вони, а вчені пророкують, що з відродженням оцих мов та літератур виросте друга Вавилонська Вежа, виникне така колотнеча, що не дай Бог!»

Анталь любив перечитувати листи, вислані його дідусем з Сіґетграду до Дебрецину панночці Барбарі Кох, яка пізніше стане його бабусею. В таких листах він презентував їй у найменших деталях топографію міста, якою її бачив з горбів Соловану, вулиці, подвір'я господарств, сади, поля. Так вона могла дізнатися, як можна добратись до залізничного вокзалу, до центру міста, до відомої сіґетградської торговиці чи до парку Млиновий Сад, в якому знаходилася комунальна баня. Описував їй церкви, цвинтарі, вежі, магазини, ресторани, казино і все, що тільки існувало в місті. Так само їй писав і про місцеві традиції, обряди та про богемне життя студентів.

«Здала, при заході сонця, церковні бані чарують людське око. Коли я прибув до Сіґетграду маленьким корабликом з Тячева і рушив до центру міста, починало смеркати. На краю міста мене здивували

довгі безлюдні вулиці з дерев'яними хатами з великими вікнами. Та коли дійшов до центру міста, де знаходився монастир, церква і один великий будинок, наче острів серед річки, я відчував себе вдома.

Тут на кожному кроці зустрінеш всі види бакалій, стендів та магазинів: м'ясні з копченим салом та ковбаскою, молочні, рибні, бублейникові, цукеркові з

вітринами, повними цукерок і кондитерських виробів, загорнутих в різнокольорові пакетики, які приваблюють око, з кав'ярнями, які розсіюють вулицями аромат кави, з корчмами, ресторанами, терасами, винними льохами, літніми садами і готелями, над якими висять смішними вивіски, з аптеками, галантереями, магазинами одягу та взуття, з залізними, шкіряними та дерев'яними виробами, з антикварними крамницями та книгарнями, – одним словом, Сіґетград є цивілізованим, як будь-котре інше місто Угорського королівства, чи Австрійської імперії...» – писав у першому листі, після якого слідували інші, такі ж цікаві:

«Як би ти побачила, як виглядає академія... щороку після того, як випускники отримують testimonium. О Господи святий! Ніхто б не вгадав, що там трапилось, а подумав би, що сто громів, град, буря, ураган вдарили в неї... в день, коли закінчують свої студії, студенти мстять за всі обіди, які перетерпіли від своїх вихователів, і їх ніхто не тягне на відповідальність за те, що роблять в той день, і ніхто не пробує зупинити їх. Священики і професори втікають з міста в той день або ховаються хто куди може, в підвали та комірчини, барикадують двері своїх хат, а вікна забивають дошками, ніхто з них не виходить на вулицю в той день, коли академія терпить помсту від своїх невдячних синів».

(Далі буде).

Павло РОМАНЮК

НЕЗАГОЄНІ РАНИ

(Продовження з № 235)

Поряд Людмили сиділа Марія Чорнячка, Бовти Іван та Николай, Попович...

Поїзд посвистував раз у раз, важко дихаючи, мовби сто коней, запряжених в перевантажений грузовик.

Гомін в напівосвітленому вагоні розливався всією силою. «Ти взяв харчів на довший час?.. Бо хтозна-коли і як дійдемо!..»

«Ти малого кому лишив?.. На чю голову?..»

«Ану, дайся трохи набік!.. Розсівся серед дороги, як коза серед ярмарку...»

«Не випий усю воду, дай і мені. До другої станції, не знаєш, коли дійдемо...»

«...Рубав сім сажнів на день, то був мужчина! Е, пусте!.. То був чоловік!..»

«...Аби ти бачив!.. Я розмахнувся – кум горілиць. На, куме, коли ти хотів бійки».

«...Не може бути!.. Що ти крутиш та вигадуєш!.. О, чуєш?.. Ха-ха-ха-ха, — вовк в селі, а... Я таке ще не чув!..»

«...Кривляччин – багач, більший за Гойдуна, чотири пари волів має у хвілі і...»

«...Ти думаєш, я не чув, так має бути, бо так написано і... вдарять їх по писку, як повернуться наші...»

«...Лиш аби не поверталися через наше село, бо спалять».

«...Мине і ця, як і перша... Знаєш, як говорить Митя божевільний (та де він тепер?.. Чи лишився дома, коло кіз?): «Бог – наша охорона та сила», – казав він. Коли його зустрічаю, щоразу питаю: «Як там говорить Бібля, Кита-Микита?..» Ха-ха-ха!... А він вилуцує на мене круглі сині очі та, мов піп, помахуючи рукою, рубас: «Порятуй ти мене й збережи від рук чужинців, що уста їх говорять марноту, а правиця їхня – зрадлива; щоб були сини наші, немов саджанці, виплекані в їхній молодості, дочки наші – немов ті стовпи, витесані на окрасу палати. Повні хай будуть наші комори; котяться хай тисячами наші вівці та кози, десятками тисяч на наших подвір'ях розплоджуються». Ха-ха-ха...»

«Бачу, ти вмієш казати казання. Перевищуєш Кита-Микиту, га?..»

«Е, перевищую...»

«?!»

«А чи обійдуться твої без допомоги?..»

«Ой, йой, йой... ц-ц-ц... Я не міг випроситись, вговоритися. Петро з сільської хати казав: «Ні та ні!..» А Фрідріх та Горбач: «Ану, мовчи!.. Ще діждемо обидва того часу, коли скажеш: «Дякую, пане, що ви мене вислали туди на роботу, бо повернешся, – спогадаєш ти мої слова».

«Що, втомлена? – звернулася Людмила до Марії. – Їсти хочеш?..»

У відповіді «ні» звучало щось журне, важке.

Маріїна думка линула у світ, до Дьордія – її чоловіка, опісля миттю поверталася в Рону, сідала голубом на призбї дитинства, на вишні в саду, на дорогу, де вперше вона зустріла Дьордія.

«Що зробить без мене моя старенька мати?..» – думала Марія.

Думки долинали додому. «Дома було, як було... Хоча я була за невістку в Чорняка, але все мала часу забігати й до вас, мамо».

Потім думки поділялись, мов пучки розплетеного і заплетеного втомленими материнськими пальцями волосся.

Тоді Марія набирала сил, щоб звести їх, ті пучки, до купи, заплести, мов косу, зав'язати тільки одним кінчиком долі. Але в її руці знаходилось стільки кінчиків, що ніяк не могла розібратися, котрий більше підходив би до її серця.

Ритмічний стукіт коліс перевантаженого поїзда нищив Маріїну думку, може, й тому, що вона тільки раз в своєму житті їздила поїздом.

«...Не так то, як у казці: раз, два, три, іць, піць... Сплеснеш в долоні і, ось, я тут!.. Не думаю й не гадаю. А, може, не раз і казка вдається? Якщо мій Дьорді там в Н., бо звідти прислав останній лист, то зустрінемось... Ой, ой... Як ти слабо думаєш, Марі, як мала дитина...» – картала свої думки Марія, не зводячи з вікна очі.

Гомін у вагоні наростав. Люди розмовляли голосно, мов на сигетському ярмарку.

«Віддати дитину в світ, та ще на роботу... Паршивий то Петро! Йому той!.. В сільській хаті, як бачу, йде в руку з Горбачем. Сліпак! Бодай був осліп і на друге око!.. Який то вуйко, коли сестриній дитині не допоможе?.. Не бійся, Чубака не добавив до «добровільного списку»!..»

«А ще той Решетар, 'му ту!.. Щось каркав, коли Нанді, бідний чоловік, відірвав з огороди дошку, аби було на чому сидіти. Ади, і я відірвав одну. Але мені, лайдак, не смів попід ніс бризкати, бо я б йому втесав одну в потилицю, що там би заснув, ай, як не попав мені в руки!..»

«І я чув. Казав Нандійові: – Не псуй огороду, чорте паршивий!»

«Не розумію чоловіка. Що то? Яка біда? Яка то шкода, як з огороди відірвати дошку?.. Може, той Нанді, – не лише він, а будь-хто з нас, – може, ніколи не повернеться з цієї дороги, а він, паршивий, подумай, сварить... Який паскуда!.. Мовби то хтозна-яке багатство!.. Дошка – і все!»

«А мені того року, подумай лиш, заставив Решетар Козаря, аби повитягав усі свіжопосаджені яблуньки. Ненавидить мене. Але лиши, прийде він мені колись до рук. Ще повернусь я!.. Покажу я йому, хто має правду! Як то по-людськи жити в Роні!»

«Добре, що знав, як відповісти бідний Нанді... А як йому голос тремтів, боже, я думав, що йому жили в горлі розірвуться. Не лишався: «Я вам залишив усю землю, – кричав, – і хату, може, не повернуся, а ти, злодію ушивий, за дошку вбив би чоловіка! Ти паскуда, а не я!»

«Правда, Нанді залишив велику хату на нічії руки, бо ачей дітей не мав... Ні?..»

«Ні, не мав. Кхи-г...»

18

...шпорталась, рвала на собі спідницю, пробираючись крізь чагарник, задихалася, бігла, падала і знову піднімалася.

Коли вибігла на дорогу коло Дьордіки, заридала: «Вбили-и-и! Г-Г-Гафі-и! Рятуйте-е-е! Люди добрі, рятуйте-е-е!..»

Переполохана Одетя підбігла ще кілька кроків до першої хати, що появилася з-за крутого повороту, заточилась коло воріт і впала.

Шатанюччин хлопчик, що пас корову коло хати в саду, побачивши розхристану, ридаючу жінку коло воріт, вбіг до сіней, покликав: «Мамо, ходіть, вийдіть скоро, отам...»

Стара, згорблена, мов верба, роками і нудьгою життя, вийшла повільно, тримаючись за пліт...

Одетя припинила подих і розгублено втупила погляд на постать старої. І аж потім крізь сльози вимовила: «Біжіть за Петром Чорняком!.. Га-а-фію... Вбили-и-и!..» – і заридала...

Микола, почувши лиху звістку, закрутився дзигою, по-дитячому перстрибнув перелаз і вихором

Мал. Василя СОКОЛЮКА

покачався в долину на Федецульський кут.

Дорогою Микола повторював слова, які мав сказати перед «вуйком хромим», – так він називав Петра Чорняка... Складав слова, які ніяк не хотіли в'язатись... «Я вже знаю всі хати сусідів, бо мати посилала то муки, то солі... І в того «хромого», мабуть, був... Був – не був, був – не був, – повторював Миколка... – Як йому сказати – «вуйку», «дядьку», «вуйку Петре», або прямо – «ходіть, бо вбили...»

Тут Миколка спинився, подумав: «Ні, бо подумає, що брешу. Найкраще скажу так: «Ходіть, бо тітка Одетя казала, що...», – повторив ще раз Миколка і рушив далі.

Такі думки снувались в голові хлопця, поки з-за високого тину не показалася Петрова хата.

Перестрибнувши через тин, Миколка не знав, що робити: йти чи ні?

Вагався кілька хвилин, стояв втупивши очі в стару згорблену Петрову хату, потім, кинувши прут, про який забув, що тримає його у руці, перестрибнув огорожу і, не шукаючи хвіртки, вбіг у відчинені хатні двері.

«Вуйку Петре!.. Вуйку Петре! – покликав Миколка. – Вуйку Петре!» – Не чути було жодної відповіді...

На широкому столі кури довбали грудку мамалиги.

Побачивши Миколку, розкудкудакались і, переполохані, стрибнули з стола, потім підлетіли, вдаючись, розгублені, в шиби. Скло роздзенкотілося по лаві, а кури розлетілися по подвір'ї...

Миколка хотів вийти з хати. Побачив, що нема нікого, покликав знову, на цей раз дужче: «Вуйку Петре-е!», і вибіг на подвір'я...

(Далі буде)

Лариса-Міхаєла ТРАЙСТА

НЕБИЛИЦІ З НАРОДНОЇ СКАРБНИЦІ

**ВУЙКО
ВАСИЛЬ РОСОЛЮК**

Багато казок, небилець та усяких бувальщин наслухалася я від вуйка Василя Росолюка, який був добрим «цімбором» (другом) мого дідуся Михайла Поляка, Губаша, як ще його звали у нашому селі.

Вуйко Росолюк жив на присілку Мала Мигура, ген, аж під самими лазами, і завжди, коли повертався з села, то заходив до дідуся «напитися води свіженької», бо добре знав, що дідусь наріже «солонини та кирнадза» (сала та ковбаски), і винесе з «повниці» (підвалу) «шувфлей студеного винця» (глекчик холодного вина) чи домашнього пива, а якщо ні, то вилізе на «пуд» (горище) і принесе горнятко міцної, чистої, як сльоза, слив'янки.

Коли дідусь ставив все це на стіл, вуйко Росолюк, хитро посміхаючись, підходив до кутка, де завжди клав свій військовий мішок та палицю, бо кульгав на ліву ногу, і витягає «свіженької куки», тобто свіжого хліба.

– Дивись, Міха', што за кука. М'якенька, як пампук, а біленька, як сніг, якраз до солонинки та кирнадза.

І так вони частувались, розказуючи різні бувальщини, або спогадуючи про минуле.

Одного разу вуйко Росолюк розказав про стару ворожку Марію Копилиху та

її чарівну ікону, «яка знала все, што коїтсь на світі».

ЧАРІВНА ІКОНА МАРІЇ КОПИЛИХИ

– Колись я страх любив коней, – почав розказувати вуйко Росолюк. – Не є ні казки, люблю їх і тепер, та удколи ми бутуг' (колода) розчавив левчу (ногу), уже не можу запрягати їх до воза та ходити перед них, бо до коня гія швидкого котіша (конюха), а з мене який котіш? За тото єм продав коні, та єм купив воли, бо воли ліниви, як і я. Колис єм мав і по дві пари коней, бо ти знаєш, Міха', як ото було давно, коли єсме бутинарошили (лісорубили).

Дідусь зітхнув і кивнув, мовляв, знає, а вуйко, перехиливши чарчину, продовжував розказувати:

– Одного разу єм купив пару коней уд Дюрія Сліпого, із того боку Тиси. Із Трібушан. Такі коні, як шаркані, люті, цмокнеш на них – а вони рвуться, як звірь. Пуйду із ними до Согота на торговицю та запутаю усі чотири колеса на возі натеръханому (навантаженому) каміннями, та ще й по чотири волохи сядут зверъхи, а коні потягнут пошморски вуз ідгорі Добоняшем, гіби би го і не було. Хрестилиса волохи, не інше, а циган Пепі жити ми не давав: «Продайте, пане Василю, міні сесі коні, та продайте», і гроші утігає.

«Просіт, кулько хочете за ні, я вам – куку у руку», а коли видів, што я не хочу їх продати ні за які гроші, каже міні: «Не мете, ґаздо, мати хосну із коней, бо украду їх уд вас, аби ня чорт забрав, аж не украду!».

«А пропав бе-с, абе-с пропав із циганом нещасним!», – думаю собі я, але таконь іду у залізний бовт (залізний магазин) та купую моцну колодицю до дверей на хлів, а вночі буду язати пса коло хлівних дверей, та украдеш ти, цигане, песю матір, ото украдеш!»

Та дес так через місяць пугнаєм у одну неділю коні на Котову Полянну, запутаєм єм їх, а сам собі звернувса на моружок припочити, та чорт знає, як єм припочивав, як єм не припочивав (правда, коли єм ішов на Котове, Петро Йовжію дав ми два погарчики грушовки), бо єм уснув, як камінь, та пробудив єм са на пуд вечур. Схоплюса, коню не є, гіби їх вода забрала. Біжу у ліво, біжу у право, коню не є! Подумав єм, што, може, поскакали дому. Іду дому усьох звідую, але ніхто не видів. На другий день пустив єм са лісами шукати їх та пусто, пропали та й годі! Два тижні єм ходив по сусідних селах, шукаючи та звідуючи, пусто, не видів ніхто моїх коней.

Гріхуюса на цигана, а тот до мене:

«Но, ґаздо, аж єс бізуний – дай ня у право, аж ні – цукі, бо ти пудпрячу сліди!»

Што єм муг чинити, не був єм бізуний, што ун украв коні.

Далі так ня намовила моя тета Одоця, абих ішов до старої Марії Копилихи на Яворове, бо ота ми укаже на фікс, де мої коні.

«Удки стара знає, де мої коні?», – звідую я тету.

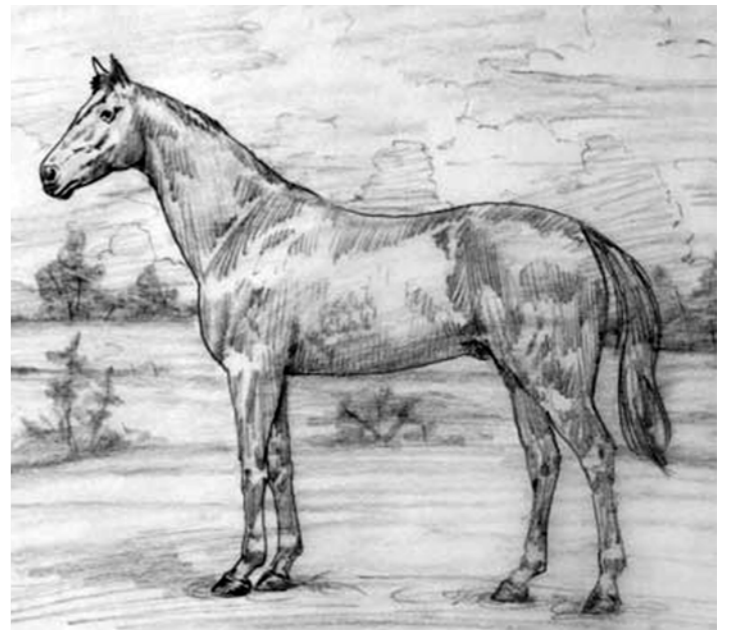
«Йой, Васи', не говори пuste, бо Копилиха має образ уд одного чорнокнижника, і на тум образі видит усе, што са коїт на світі».

Доти ня наговорювала тета, доки єм не пушов. Захожу до хижі, а стара така погана була, што мороз ми побіг горі попереком.

«А ти чій будеш, молодяку?», – звідує я стара.

«Я Анни Росолючки син», – кажу старуй.

«Ага, та який бай тя пригнав до мене, дівки

ци молодиці?»

«Коні, пропали ми коні», – кажу старуй.

«Ага, хоч знати, де твої коні», – каже стара, запалюючи лояну свічку пуд одним старим закуреним уд диму образом, што висів на стіні.

«Та, хочу», – кажу юй.

«Но, тогди іди та жди ня вон, на призьбі, а я зараз уйду та ти укажу, де твої коні.»

Посидів єм дес оден добрий пучас, аж уходить баба вон та каже:

«Твої коні, неборе, не пропали, а украв їх уд тебе один твуй цімбор, та їх перепродав, не сут у него, колис ун признастса тобі сам, але гроші за них ти не верне. Ти, неборе, коні не шукай, бо тя годні довести до смерти, май добре забудь, а теперь іди із Богом, не возьму уд тебе ніч». Але я хоть єм не віровав тогди, што ми наговорила, пуслав єм юй тетов Одоцьов два літери слив'янки.

Так пропали мої коні, а кулько гуду тому, перед тим, як мав умирати Петро Йовжін, наказав за мнов, бо довго са карав перед смертьов, ніяк не годен був сконати. Я пушов до него, а ун каже:

«Перебач ми, Васи, бо я украв тогди коні уд тебе. Пепі циган ня намовив, та ні не заплатив ми за них, а й казав, што аж ми буде ходити рот, замелдує ня, што єм украв коні. Перебач ми, цімбо! Коли єс ішов на Котове, я ти дав горівки, у якум мочілиса головки із маку, абес уснув твердо, так було, Васи', абе-с знав!».

Так я гостив із моїми куньми.

Молитва за рідну мову

Слова Юрія ШКРУМЕЛЯКА

Музика Івана ЛІБЕРА

Непоспішаючи

1. Бо-же, От-че ми-ло-сти-вий, Ти нам дав ту мо-ву
мо-во-ю ми мо-жем ве-ли ча-ть пе-ред
жи, Не-бес Вла-ди-ко, хай бу-де по Тво-їй

крас-ну, по-між мо-ва-ми най-кра-щу, на-шу рід-ну, на-шу
сві-том, бо між мо-ва-ми ця мо-ва – мов тро-ян-да по-між
во-лі, щоб та мо-ва го-мо-ні-ла віль-но: в ха-ті, церк-ві,

влас-ну. 2. То-ю мо-во-ю спі-ва-ла нам, ма-
цві-том. 4. Хоч би й хто на-па-сту-вав нас, хоч би
в шко-лі. 6. Дай діж-да-ти по-ша-нів-ку рід-но-

лень-ким, на-ша ма-ти, То-ю мо-во-ю на-вча-ла Те-бе,
й хто по-смів гро-зи-ти, – дай нам си-лу, дай від-ва-гу рід-ну
го свя-то-го сло-ва, щоб цві-ла на сла-ву Бо-жу на-ша

Бо-же, про-слав-ля-ти. 2. То-ю 3. То-ю
мо-ву бо-ро-ни-ти. 4. Хоч би 5. По-мо-
у-кра-їн-ська мо-ва! 6. Дай діж-

Не хвиля вітру в шибу

Слова Івана КОВАЧА

Музика Юрія ПАРАЩИНЦЯ

Andante

Вкра-їн - ська до-ле - дни - но, по - вік так, тож і

ни - ні, всім навстіж від-кри-ва - єш, до се - бе добрих

звеш. Кларнетний розквіт кра-ю до-ла по-ро-ги си - ні, вовік тво-їм будь

си - ном для ме-не чес - тю є. Скажу від - вер - то, чесно:

любов мо-я до те-бе не хви-ля віт - ру в шибу, не мар-на гучність

слів. У - віч-ню-ю в то - бі тут се - бе я, ук - ра-

їн - ця, й ру-ка - ми об-ні - ма-ю прийдешність твоїх днів...

Українська доле-дніно,
повік так, тож і нині,
всім навстіж відкриваєш,
до себе добрих звеш.

Скажу відверто, чесно:
любов моя до тебе
не хвиля вітру в шибу,
не марна гучність слів.

Кларнетний розквіт краю
дола пороги сині,
вовік твоїм будь сином
для мене чесно є.

Увічною в тобі тут
себе я, українець,
й руками обнімаю
прийдешність твоїх днів...

Дітячі сторінки

Дорогі діти! Наближається свято 8 БЕРЕЗНЯ.
Не забудьте привітати найрідніших і найближчих вам жінок!

Тамара КОЛОМІЄЦЬ

НАЙКРАЩИЙ ДАРУНОК

На мамине свято,
На мамине свято
Хороших дарунків
Для мами багато.
Найкращий від тата –
Шовкова кофтина.
Од старшого брата –
Барвіста хустина.
Од діда – картина,
Велика у рамі.
Та мій, мій найбільше
Сподобався мамі.
Погляньте, який:
На вікні, на осонні
Альпійські фіалки
Цвінуть у вазоні.
На мамине свято
На мамине свято
Я в гості весну
Запросив у кімнату.

Наталія КОЗЛЕНКО

У СВЯТКОВИЙ ДЕНЬ

У святковий день Жіночий,
Тільки-но розплющу очі,
До бабусі побіжу.
Привітаю і скажу,
Що люблю її без тям,
Бо піклується за нами!
І годує, з нами грає,
Перед сном казки читає!
Може, правда, й посварити –
Та за мить почне жаліти!
І хвилюється безмежно.
Щоб були ми обережні.
Ми із братом і сестрою
Так пишаємось тобою!
І щодня тобі охоче,

Не лише у день Жіночий,
Будем про любов казати
І букети дарувати!

ВЧИТЕЛЯМ У ДЕНЬ ЖІНОЧИЙ

Вчителі! Жінки чарівні!
Рідні ми для вас і рівні.
Нам даруєте знання,
Щоб ніколи навмання
Не блукали ми по світу.
Нам даруєте освіту!

Ви вчите нас рахувати,
Малювати і читати,
Мову рідну поважати,
Власну думку формувати!

Ви вчите фізичним вправам,
Добрим і корисним справам.
Старшим всім допомагати
І малих не ображати.

З днем Жіночим вас вітаєм
І найкращого бажаєм.
Знаєм: той, хто тут навчався,
З нами подумки з'єднався,
І до вас подяка лине
Із усіх кутків країни!

Тетяна ЛИСЕНКО

ВИХОВАТЕЛЬКА

Хто, як квочка із курчатами,
В дитсадку щодня з малятами?
Хто їх пильно доглядає,
Няньчить, пестить, розважає,
Вчить співати й малювати,
Рахувати і читати?
Ласку дітям всю до крапельки
Подарує вихователька.

Дітячі сторінки

Леся ХРАПЛИВА-ЩУР

МАМА

(Казка)

– Лідусю, ти вже випила
молочко? – питала мама.

– Ні!

– А чому?

– Бо ні!

– Лідусю, випий молочко,
поки тепле!

ляля запищала:

– Не руш мене! Мені твоя
мама пошила таку гарну
суконочку, а ти гніваєшся на
маму!

Пішла Ліда до ведмедика.
Але ведмедик забурмотів:

– Лиши мене! Твоя
мама прилатала мені
вуха, коли ти його
обірвала, а ти гніваєшся
на маму!

Пішла Ліда до м'ячика,
зеленого, квістистого. А
той і собі:

– Лиши мене! Твоя
мама купила мене тобі
на уродини. Я коштував
дорого, і твоя мама мусіла
добре напрацюватися,
щоб мене купити! А ти
гніваєшся на маму! – і
м'ячик покотився геть
під ліжку.

– Не хочу!

– Лідусю, мама буде
гніватися!

– То гнівайся!

– Ти нечемна, Лідусю! Я
гніваюся на тебе!

– То я на тебе теж гніваюся!
– Ліда віддула губки, встала з
крісла і пішла геть.

Прийшла Лідуся до своєї
кімнатки. Хотіла розказати
лялі, що гнівається на маму.
Але тільки торкнулася вона
червоної суконочки лялі, як

На вікні стояла в вазонку
рожева квітка. Пішла Лідуся
до неї, щоб розказати їй,
що гнівається на маму. Але
квітка обурено затріпотіла
листочками:

– Мене твоя мама
посадила у вазоник і
підливає щоднини, а ти
гніваєшся на маму! Іди собі
геть; я не хочу говорити з
тобою!

Аж тут озвався і тканий
килимик під ногами:

– Мене твоя мама привезла
з дому аж через море! І тріпає
та чистить мене кожної суботи,
а ти гніваєшся на маму!
Забирайся і не пробуй мене
топтати! – і почав килимик
морщитися та суватися по
долівці, так що Ліда трохи не
перевернулася.

А тут ще й суконочка почала
доповідати:

– Мене твоя мама сама
вишивала цілими ночами,
сама мене пере та прасує,
коли ти мене посмаруєш, а ти
гніваєшся на маму!

Цього було вже Лідусі
забагато! Вона розплакалась
і мерщій побігла в їдальню...
перепросити маму і чемно
випити молочко.

Дитячі сторінки

Іван ФРАНКО

Абу-Касимові капці

Продовження з № 235

(Казка)

VI. СОБАЧІ ГЕРЦІ НА ДАСІ І ЇХ СУМНІ НАСЛІДКИ ВНИЗУ. А ТИ ПЛАТИ, АБУ-КАСИМЕ!

У Багдаді, славнім місті,
Є вулиць не сто, не двісті,
А круті всі та вузькі;
А при них доми маленькі,
Наче при пеньку підпенькі,
А дахи на всіх плоскі.

Наче скрині ті біленькі,
Двері, вікна все маленькі,
Тягнуться доми ті в ряд,
Всі до вулиці плечима,
Кождий зиркає очима
На подвір'я та у сад.

Днем народ в домах дрімає,
Доки спека донімає,
Бо там спека, що аж страх;
Аж коли повечоріє,
З Тігру холодом повіє,
Люд гуляє – по дахах.

Там дахи те, що в нас сквери:
Супочивок і спацери,
І сусідський розговор;
Щоб свіженьким подихнути
І на город позирнути,
Всяк спішить на дах надвір.

Днем, коли пани дрімають,
По дахах лиш пси гуляють,
Як у нас по вулицях;
Там для них простору много,
Не значить се їм нічого
Скочити з даху на дах.

Там-то скоки, там-то псоти
Виправляють пси і коти.
Перегони та борні,
Гавкають, немов на ловах,
М'явкають на всяких мовах,
То гризуться, мов дурні.

Гарна річ є жарт дитинний,
Та не кождий жарт – невинний,
Не однако кождий варт:

Хлоп жартує – зарегочеш,
Пан жартує – плакати хочеш, –
Та найгірший песій жарт.

Здибали ось пси-багдадці
Абу-Касимові капці,
Що там сохли на дасі:
Всі над ними поставали,
Головами знай кивали,
Мов над карпом у вівісі.

Поставали та й не знають,
Що з тим звіром діять мають,
Далі гаркли: дзяв, дзяв, дзяв!
Звір сидить, немов колода.
Пси міркують: ось пригода!
Вже один за вухо взяв.

Гаркнув, тягне – годі рушить!
Ба, вже другий зуби сушить,
Капця торгоє за ніс.

Тут і інші скоком, скоком,
Хто встиг просто, а хто боком –
Гей до капців, щоб їм біс!

Гавкають на всякі гласи,
Рвуть за вуха, за обцаси,
Відривають прищіпки,
Торгають, куди попало,
Та всього ще їм замало, –
Розігрались залюбки.

Два, три разом їх чіпають,
Капці вгору піднімають,
Тягнуть, котять, волочуть:
Сей упаде, той прискоче,
Сей гаркоче, той дзявкоче, –
Затягли їх в самий кут.

Та хоч тут їх дотащили,
То в спокою не лишили, –
Міри песій жарт не зна!

Далі рвали і гарчали,
Піднімали і тручали,
Наче пер їх сатана.

Раптом зойкнув писько з жаху,
Як тяжезні капці з маху
Гримнули з ним враз униз.
Інші пси, мов змиті, стали,
Вниз хвости всі попускали,
Потім мовчки розійшлись.

Так злочинець, зло зробивши,
Утікає, хвіст стуливши,
Геть у гори та ліси.
Слухайте ж, яку провину
В нещасливу годину
З капцями зробили пси!

Попри Касимів домище,
Тиснучись к стіні чимближче,
Щоб не впасти де під віз,
Власне сею годиною
Йшла бабуса з дитиною, –
Видно біс її надніс.

Стала баба просто рога,
Задивилася, небога,
Як зчепились два вози:
Коні шарпають та рвуться,
Візники трохи не б'ються,
А пани кричать: «Вези!»

Стала баба, всміхається,
Щось їй радить збирається,
А дитя держить в руках.
Втім гар-гар, гур-гур почулось,
Щось страшне таке метнулось,
Мов увесь звалився дах.

Зглянутись не встигла баба, –
Вже кігтяста песь лапа
Шкряб її через лице!
Передерла, мов драбину, –
Баба кинула дитину
Та й кричить: «Ой, що ж отеє?»

На дитину ж ту нещасну
Впали капці рівночасно,
Мов із неба лютий грім:

Дитячі сторінки

По головці як дістало,
То лиш дрібку запищало,
Та й уже було по нім.

Тут вже гвалт і крик зробився!
Перед домом люд стовпився,
Всі кричать, мов на живіт.
Баба кров з лица втирає,
Мов безумна, знай питає:
«Що се, чи валиться світ?»

Та дитя як мертво вздріла,
То страшенно заревіла:
«Ой ягідочко моя!
Моя внучечко єдина!
Що ж без тебе, сиротина,
Та почну на світі я?»

Люди слухають, зітхають.
«Що тут сталося? – питають. –
Хто се, як дитину вбив?»
Та як капці угледіли,
В один голос заревіли:
«Ось він! Огь хто це зробив!»

Га, се ж Касимові капці
Вбили внучечку тій бабці,
Ще й самій роздерли твар!
Абу-Касим! Гей, ти чуєш?
Капців своїх так пильнуєш
Де він, клятий той скупар?»

Абу-Касим наш нужденний,
Вчувши галас той страшенний,
Весь поблід і помертвів,
Весь затрясся, мов трепета,
Бо вже чує, що в тенета
Біс його зловити вспів.

Вийшов, мов на суд злочинець.
Гнеть якийсь там челядинець,
Здоровенний, аж горить,
Хап його за руку живо:
«Ось де, пане, ось те пиво,
Що ви вспіли наварить!»

І притяг його до баби,
Абу-Касимові лаби
Її кров'ю обмазав.
«Бачте! Бачте кров невинну!»
Почім вбитую дитину
В руки Касиму поклав.

«Нате, пане, понесіте!
Або хоч собі зваріте!»

Саме добре у окріп!
Певно, сього ви бажали,
Як ті капці заставляли,
Мов на вовка в лісі сліп».

«Ганьба! Ганьба! – крикнув разом
Тлум весь. – Ганьба, Абу-Касим,
Що забулись ви аж так:
Баб та діти розбивати?
Бо нащо ж би пакувати
В капці стільки каміняк?»

«Людоїде з серцем драба! –
Скрикнула кровава баба. –
Ти не думай се собі,
Що свою тяженьку рану,
Свою внучечку кохану
Подарую я тобі.»

Люди добрі! Присвідчіте!
І зо мною враз ведіте
До судді його як стій!
Всяк щоб знав його провину,
Най він сам несе дитину,
Капці ж двом тра взять на кій!»

Абу-Касим, як заклятий,
Слова ще не вспів сказати,
Спам'ятатися не міг,
Як усе те, мов невольна
Візія якась пекельна,
Так його і збило з ніг.

Весь він кров'ю обагрений,
Мов розбійник навіжений,
А мертво дитя в руці,
А при нім кровава баба,
Перед ним два кріпких драба
Носять капці на дрюці.

А довкола тлум-громада!
Отака чудна парада
Вулицями потяглась.
Крики знай гудуть завзяті;
При судейській ось палаті
Вся ота юрба зляглась.

Пан суддя вже жде на ганку.
«Абу-Касим! А, коханку!
Ми знайомі вже, мабуть.
Ну-ко, що ти вдрав нового,
Що людей привів так много?
Що се так вони ревуть?»

Довгу хвилю се тривало,
Напотів суддя немало,
Поки розпитав як слід,
Хто й яку зробив провину,
Хто і як убив дитину
І роздряпав бабі вид.

Та судді хоч ясно стало,
Що було в тім ділі мало
Абу-Касима вини,
Та вже мав на нього пік він
І для того так орік він:
«Поєлику капцани,

Що зробили всю ту страшність,
Абу-Касимова власність,
І її повинен він
Пильнувати, зберігати, –
То й одвіт повинен дати
За дитини сеї скін.

Поєлику ж ся дитина –
Баби внучечка єдина,
Вся надія її дому,
То, крім кари за убійство,
Має Касим се злодійство
Відплатити по закону.

Мусить з нею подружитись,
На нове дитя розжитись,
Щоб її не вигас рід.
А за кару п'ястрів двісті,
Других двісті тій невісті
За каліцтво дати слід».

Так премудро розсудивши,
Двісті п'ястрів получивши,
Пан суддя потяг домів, –
Касим же, мов громом вбитий,
Став, не знає, що робити, –
Остовпів і занімів.

(Далі буде)

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Михайло Гафія ТРАЙСТА

ДАРОВАНОМУ КОНЕВІ У ЗУБИ НЕ ЗАГЛЯДАЮТЬ

(Гумореска)

Якщо ми, простий люд, який любить пиво й труд (тут маю на увазі тільки чоловічий рід), десь коли-не-коли, раз у раз, уряди-годи, досить рідко, можемо ошасливити наших половин (а тут маю на увазі тільки жіночий рід), якимось то малим-маленьким, малесеньким-малюсіньким, маненьким-манюсіньким, мацюпусіньким і зовсім незначним подарочком-подаруночком, пакетиком-пакуночком, лялькою-цяцькою купленою при вході у метро, чи у магазині китайського барахла «Будь-що за три леї», або на базарі, де молода циганка з гарбузами у пазусі знизить ціну наполовину, тобто тільки у три рази більшу, скільки коштує той подаруночок, а ми щасливі біжимо підтюпцем до наших жіночих половин, які, чекаючи нашого повернення додому, дивляться телепередачі, в яких сенатори, депутати, мафіюти й футболісти та інші «...ори», «...ати», «...оти» й «...істи» дарують своїм половинам (тут вже не має значення, якого вони роду, бо половини є половинами, навіть і в собачому роді) подарунок,

— Господи милюсінький! — тисячаєврові сумочки, шубочки, блузки, спіднички та інші «...узки» та «...ички», багатоповерхові вілли та люксові автомобілі, вітрильно-моторні яхти та золоті шахти, небесні зірки, комети та планети, подорожі по світу, дорогоцінні намиста, сережки, браслети та... тільки чого не дарують своїм жінкам вищезгадані «...ори-ати-оти-істи»... Око не видало, вухо не чувало, і на думку нам не спадало...

Але, правда, десь колись почувеш, що та чи інша коханка-футанка чи шлюбнозаконна красуння мадонна подарувала своєму коханому «...орику», «...атику», «...отику», «...істику» хлопчика чи дівчинку...
Тьфу, тьфу, тьфу, нівроку! Цур лихим очам!...

Що-що-що я сказав?... Подарувала?!

А це не я сказав, це по телевізору... «Подарувала!» Як це подарувала йому дитиноньку?... Він нічого, нічогісенького не робив?... Не пхав свого носа до чужого проса?... Здається, не пхав, не витягав і нічого не «...ав-ав», а просто так отримав у подарунок.

Еге, давно наші прабабуни, бабуни та мамуні стрибали разом з нашими прадідунями, дідунями та татунями у гречку, а вже після того знаходили дитинча на ниві в капусті, або прилітав лелека, а в його дзьобі — заповите маляtko, і так далі, і так далі...

Та, правду глаголить пословиця: не суди, бо судимим будеш.

Ледь минув місяць, відколи я познайомився з Фрусиною, як з котрою Фрусиною?..

З Фрусиною!.. Ось догадались, молодці!

Не встиг я добре подарувати Фрусині одне морозиво, два пиріжки і три презервативи, а вона до мене:

— Ко-о-оханий, я вагітна!

— Вагітна?! — підстрибнув

я з переляку, а бідна Фрусина подумала, що з радощів, бо продовжила масненьким голосочком:

— Та-а-ак, вже три місяці...

— Як три місяці? Ледь минув місяць, відколи я тебе...

— О, один місяць, як ти мене, один місяць, як я тебе, і один, як ми одне одного...

Та Фрусину арифметики не навчиш, бо не такі її вчили, але вона не їм, а мені, мені, людоньки добрі, дитинку збирається подарувати!

Та бідна Фрусина не знає, що мені два роки тому лікар, для мого блага, зробив стерилізацію, але дарованому коневі у зуби не заглядають.

Велике спасибі, Фрусино!

Мал. Михайла ТРАЙСТИ

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Остап ВИШНЯ

ГАЗЕТА — ВЕЛИКЕ ДІЛО

(Гумореска)

Я тут не патякатиму про те, що таке газета.

Усі знають, що це діло дуже велике й дуже поважне. Недарма ж її (газету) звуть шостою державою.

Я тільки розкажу, як треба користуватися газетою, щоб вона справді йшла до діла, щоб давала якнайбільше користі для передплатника, щоб та копіячина, що її дядько одриває на газету від свого невеликого бюджету (це дуже мудре слово, але його пора вже всім знати!), щоб, кажу, копіячина та не марнувалася.

Так от. Передплатили ви газету, ну хоч, приміром, нашу «Селянську правду». Прийшла вона до вас новенька, свіженька, у восьмеро згорнута, бандероллю обклесна і з написом:

«Село Пузате. Кіндратові Тоненькому».

Сідає на ґанку й поволі розгортає.

А кум через тин з-поза повітки на вас дивиться, люлькою попихує.

Глянули ви на кума:

— А ке лишень, кумасю, вашого! У вас дебелиший. От якраз свіжина з города! Закуримо. Бамага підходященька!

Кум перелазить через тин, сідає біля вас рядочком. І от тут якраз і треба знати, як з газетою поводитися.

Більшість передплатників так просто собі, жодних правил не додержуючись, одшматовує без ніякої системи клапоть газети й крутить «козинячу лапку». І не виходить з того анічогісенько. Скурять — та й усе...

А тут треба ось як робити. У газеті є різні відділи: і «Закордонні відомості», і «По радянських республіках», і «Про школу», і «Як по інших селах люди живуть», і «Постанови ВУЦВКу», і т. ін., і т. ін. Так от коли ви хочете знати, що робиться, приміром, у Рурі, ви й одриваєте те місце, де написано: «Окупація Руру», — та й скручуєте таку завтовшки, як істик, з кумового «дебелішого». Викрешете вогню й засмалюєте. І всі відомості про Рур з димом і входять у вашу голову... А кумові одриваєте «Постанову ВУЦВКу». Сидите тоді, і у вас усе як на долоні...

Ви кумові про Рур, а кум вам про те, як робітничо-селянська влада державою керує.

От як треба робити, бо безсистемність у газетній справі губить газету.

І так, крутячи «істики» з кожного відділу, ви кінець кінцем будете в курсі і міжнародної, і внутрішньої політики. А для цього саме й газету видається.

Ну, а до чого вже відділ «Сільського господарства» для селянина корисний, то й не говоріть! Це для передплатника все... Тут і як орати, і як сіяти, і як жнивувати. Тут і молочарство, і скотарство, і садівництво. Одне слово, тут усе...

Але знову-таки треба знати, як ті поради до діла доводити. Приміром, орати пора. Газету якраз принесли з міста. Запрягаєте полових, кладете на воза плуга й букера, розгортаєте газету. Бамаги чимало.

— Ану, жінко, на ось тобі загорни четвертину сала, а то в торбі крихтами обліплюється.

І весело тоді орється.

Жнива. Їдете з газетою на поле. До обіду пожнивували, відпочити треба. Приходите до воза, піднімаєте голоблі. Сонце пече! Розгортаєте на голоблі і... холодок! Хропите, так аж за п'ятнадцять гонів чути...

А в молочарстві хіба газета не корисна? Хіба можна ще чим так закривати глечики, як ушістнадцятеро згорнутою газетою? Та нічим так не закриєте. А масло, везучи на базар, у що так загорнеш, як у газету?

А в пасічництві без газети як без рук. Берете газету і йдете на пасіку. Бджола біля борода: Дз-з-з!!! А ви її газетою. І запевняю вас, жодна не вкусить.

А садок!.. Та ніщо в світі, крім газети, не дає такого «вдовольствія» у садку, як газета! У неділю, приміром, берете рядно, подушку, газету, йдете в садок і лягаєте під грушею. Мухи дзижчать, кусають. Накриваєтесь газетою. І спите... спите... спите, аж поки коні напувати час.

Та хіба мало ще в житті випадків, коли без газети як без рук.

Виховання дітей... Щоб слухняні були, батьків поважали та вчилися добре. І про це в газеті знайдете. Але дітей одною газетою не виховаєш, треба збирати всі газети і підшивати одну до другої, як ізшиток.

І от як не слухає Ванько, берете той зшиток та його по голові!

— Не слухаєш, сукин ти сину! А для чого я газету передплачую?!

Та — р-р-раз! р-р-раз!

І дитина після того як свята: і батька поважає, і до школи ходить, і богу молиться...

От що значить газета!

І коли б ми цього не знали, коли б на всю користь від газети не зважали, ми б ніколи не збавляли свого здоров'я, своїх нервів для її написання, для її видання.

Газета — дуже велике діло! Передплачайте газету!

**СВІТЛІЙ ПАМ'ЯТІ
ЗАГИБЛИХ НА МАЙДАНІ ГЕРОЇВ**

Мамо, не плач.

Я повернусь весною.

Прийду на світанні в садок із росою.

А, може, дощем на поріг упаду.

Голубко, не плач.

Так судилося, ненько.

Вже слово, матусю, не буде моїм.

Прийду і попрошуся в сон твій тихенько.

Розкажу, як мається в домі новім.

Мені колискову ангел співає.

І рана смертельна уже не болить.

Ти знаєш, матусю, й тут сумно буває.

Душа за тобою щемить.

Мамочко, вибач, за чорну хустину.

За те, що віднині будеш сама.

Тебе я любив. І любив Україну.

Вона, як і ти, була в мене одна.

Оксана МАКСИМИШИН КОРАБЕЛЬ